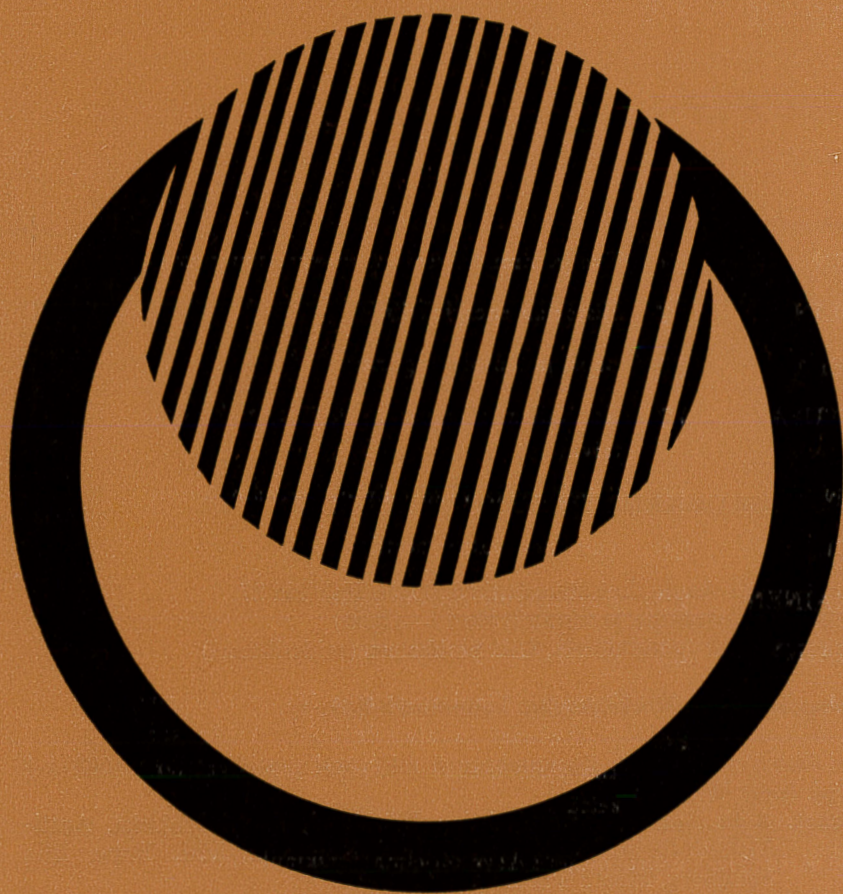

Katsaus

**KULTTUURIKESKUS
KRIITTINEN KORKEAKOULU**

4•1974

• KULTTUURI • POLITIIKKA • TALOUS •

KATSAUS

Julkaisija: Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Toimittajat:

Raimo Ruottu (päätoimittaja), Käppöstie

03100 Nummela, puhelin 913-22870

Osmo Jokinen (toimitussihteeri), Hakaniemenkatu 3 A 32,

00530 Helsinki 43, puhelin 713 212

Toimitusneuvosto: kannatusyhdistyksen johtokunta

Tilaushinnat 1974:

15 mk/vuosikerta.

8 mk/puoli vuotta

Maksun voi suorittaa postisiirtotilille 71556-0.

Irtonumeroita á 3 mk myy Rautakirja Oy

Osoitteen muutokset:

Marjaleena Ruottu, Käppöstie

03100 Nummela, puhelin 913-22870

Kuusi numeroa vuodessa

Toinen vuosikerta

KULTTUURIKESKUS KRIITTINEN KORKEAKOULU

Perustettu 1968

Osoite: Rudolf Steiner -koulu, Lehtikuusentie 6, 00270 Helsinki 27

Puhelin 410 141 (maanantaisin ja tiistaisin klo 17—18.30)

Sihteerit: Raimo Ruottu (pääsihteeri), Ulla Sinkkanen (taidesihteeri)

Kulttuurikeskus Kriittisen Korkeakoulun kannatusyhdistys ry.

Jäseneksi voi liittyä maksamalla jäsenmaksun 5 mk/vuosi postisiirtotilille 168371-4

Johtokunta: pj. Reijo Wilenius

jäsenet: Aulis Aarnio, Ilkka-Christian Björklund, Pentti Malaska, Antti-Veikko Perheentupa (vpj.), Jussi Raumolin, Ville Repo, Eila Sandborg, Martti Tuomola

Sihteeri: Marjaleena Ruottu, Käppöstie

03100 Nummela, puhelin 913-22870

TYÖ JA IHMISSUHTEET LUOKKAYHTEISKUNNASSA

Kun tutkitaan ihmistä tai ihmisten välisiä suhteita, on pyrittävä käsitteisiin ja ajatuksiin, joita luonnehdin emansipoiviksi, uutta tietoisuutta luoviksi. On löydettävä käsitteitä ja ajatuksia, jotka porautuvat siten todellisuuteen, että ne laukaisevat ja kasvattavat uutta tietoisuutta ja pystyvät tietoisuuden muutoksen kautta muuttamaan vallitsevaa yhteiskunnallista käytäntöä tai ainakin osoittamaan muutokselle suuntaa. On luonnollisesti tärkeää ylipäättään havaita, että yhteiskunnassa esiintyy tiettyjä ongelmia. Muutosta tilanteesta tapahtuu kuitenkin vasta, kun tartumme ongelmien perusehtoihin ja pyrimme luomaan syventyvää tietoisuutta, joka johtaa uusiin käytänteisiin ja ehkä lopulta uuteen elämäkokemiseen.

Otsikossa esiintyvä sana ”luokkayhteiskunta” viittaa marxilaiseen yhteiskunta-analyysiin. Marxilaiselta kannalta ei ihmisten välisissä suhteissa ylipäättään eikä myöskään lähisuhteissa saada todella syvälle käyvää uudelleenmuotoutumista, ellei yhteiskunnassamme vallitsevilla tuotantovälineiden omistussuhteissa tapahdu muutosta tai muutoksia sosialistisen yhteiskunnan suuntaan. Näin voi lopulta olla ja se merkinnee sitä, että ihmis-suhteiden uudelleenjärjestyminen ja kehityminen muuttamalla suhteiden puitteina olevia yhteiskunnan syvärakenteellisia tekijöitä voi jäädä keskenään taistelevien eturyhmien taistelun tuloksien varaan. Haluan tässä kuitenkin ottaa tietoisesti optimistisemmän otteen ja oletan, että myös aito pyrkimys todellisuuden syventyvään tarkasteluun auttaa uuden tietoisuuden kasvua ja sitä kautta ongelmien ratkomista. Emansipatorinen ote lieenee siinäkin mielessä oikeutettu, ettei ihmis-suhteiden ongelmaa koskaan lopullisesti ratkaista. Ihmisen mieli on kuitenkin jatkuvasti eteenpäin ja parempiin olosuhteisiin.

Jos ihmisen yhteiskunnallista, sosiaalista tai yksilöllistä olemassaoloa tarkastellaan, on kiinnitettävä huomio erääseen elementtiin ih-

misen olemisessa, joka ehkä ratkaisevimmin ja erittäin monitahoisesti määrää inhimillisen olemisen laatua. Tuo elementti on **työ**. Työn käsite on laaja ja sen niveltyminen inhimillisen yhteiskunnan rakenteisiin on moninainen. Työ on talouselämän perustalla oleva primaarinen tekijä, jonka varassa talouselämä lepää. Inhimillinen työ tietenkin on hyvin moninaista. Tässä haluan tarkastella työtä yleensä sekä sen fenomenaalisia, ihmisen tietoisuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Työ kansantaloudellisena käsitteenä

Työn käsitettä on syytä tarkastella aluksi lyhyesti kansantaloudellisena käsitteenä. Nykyisen tuotannollis-tekni- sen kehityksen aikana työn käsite liittyy läheisesti toiseen käsitteeseen, **pääoman** käsitteeseen. Nykyaikaiselle yhteiskunnalle on ominaista pitkälle menevä työnjako, työn erikoistuminen ja työhön osallistuminen laajoissa organisoiduissa kokonaisuuksissa. Nämä tuotannollis-tekni- sen kehityksen pohjalta syntyneet työn luonteesta tapahtuneet historialliset muutokset edellyttävät pääomien olemassaoloa. Nykyisessä muodossaan työ ja pääoma edellyttävät välttämättä toisiaan, nykyaikainen tuotanto ei olisi muuten mahdollista. Kapitalistisissa yhteiskunnissa pääoman luonnetta sekä työn ja pääoman välistä suhdetta leimaa pääoman yksityisomistus ja tästä johtuva lähes rajoittamaton pääoman omistajan määräysvalta pääomaan nähden. Tämä merkitsee myös yhteiskunnan jäsenten jakautumista kahteen ihmisryhmään, omistavaan luokkaan ja työtään myyviin. Nykyisessä yhteiskunnassa on olemassa luonnollisesti monia yhteiskuntaryhmiä, jotka eivät sovi noin kaavamaiseen ja yksiselitteiseen jakoon, mutta on vahvoja perusteita nähdä edellä mainittu jako perustavaa laatua olevana, yhteiskunnalle leimaantavana tekijänä. Joka tapauksessa se on

erittäin keskeinen ja mielenkiintoinen rakenteellinen piirre yhteiskunnassamme. Hyvin moninaiset instituutiot ratkovat sitten työn ja pääoman välille syntyvää luonnollista ristiriitaa. Työn ja pääoman välistä suhdetta tarkastelemalla voidaan paneutua tutkimaan talouselämän ominaislaatuja ja tuomalla uusia käsitteitä ja käsitteiden välisiä suhteita mukaan saataisiin tärkeitä taustatietoja yhteiskunnan taloudellisesta perustasta. Siihen ei tässä kuitenkaan voi ryhtyä, vaan käyn tarkastelemaan edellisen pohjalta syntyviä fenomenaalisia, ihmisen tietoisuuteen liittyviä tekijöitä, jotka säätelevät tai ovat perustana lähi-ihmissuhteiden ilmiöille.

Voidaan puhua hyvin erilaatuisista töistä, henkisestä ja ruumiillisesta työstä. Joka tapauksessa työ on ihmisen itsensä todellisuuteen tuoma elementti ja se on olemassa vain ihmisen kautta. ”Työ” esiintyy hyvin moninaisena vallitsevassa todellisuudessa. Nähdäkseni työlle olisi kuitenkin luonteenomaista, että se mahdollisimman välittömästi liittyisi siihen **tarpeeseen**, jota työn tuotteet tyydyttävät. Jos ajattelemme yksinkertaisimpia yhteiskunnan muotoja historiallisessa ajassa taaksepäin, huomaamme, että tietyn erityisen työn motiivina oli hyvinkin välittömästi koettu tai ainakin nähty tarve. Voitanen kai sanoa, että työ oli tässä mielessä mielekästä. Työ saattoi olla hyvinkin pitkäjänteistä, kuten maataloudessa on kysymys; työ jäsenyi vuodenaikojen rytmiin. Kuitenkin ”työn läpi” oli nähtävissä työn luonnollinen ja usein välitön tarve, miksi työtä esiintyi. Lisäksi työ noudatteli luonnonsanelemaa, luonnollista rytmiä. Vanhoja aikoja kannattanee tuskin liikaa ihannoida, koska todellisuus on usein tarua karumpi, mutta edellisen kaltainen huomio voitanen tehdä.

Lyhyesti sanottuna työn olisi oltava läheisemmin tai kaukaisemmin koetun tarpeen sanelema, oli sitten kysymyksessä henkinen tai ruumiillinen työ. Työ on mielekästä jos ihminen voi kokea työnsä tuotteen tyydyttämän tarpeen omanaan tai tietyn ryhmän tarpeena, johon hän voi samaistua. Työn kautta tapahtuva mielekäs jäsentyminen todellisuuteen edellyttää sen tarpeen tuntemista ja siihen samaistumista, miksi työtä tehdään. Sen lisäksi, että työn tulee heijastaa luonnollista tarvetta, jota sen tuotteet tyydyttävä, voi työ luonnollisesti olla itse toimintana tyydytyksen lähde. Kaikentasoinen

työ voi olla — kuten sanonta kuuluu — itsensä toteuttamisen väline. Eläminen ja työ niveltyvät välittömästi toisiinsa.

Työtä vääristävät tekijät

Nykyaikaisessa yhteiskunnassa ei työ kuitenkaan tule edellisessä mielessä ihanteellisessa muodossa esiin. Ensimmäinen vääristävä tekijä on se, että työtä näyttävät päälimmäisenä säätelevän muut tekijät kuin työn tuotoksen tarve. Työ on se todellisuuden elementti, joka mahdollistaa pääoman muodostuksen ja voiton tavoittelun. Työ luo uusia hyödykkeitä ja sen kautta voivat pääomat kasvaa vain sillä edellytyksellä, ettei työstä makseta yhtä suurta määrää hyödykkeitä (käytännössä raha välittää hyödykkeiden vaihtoa) kuin mitä se tuotti.

Kun pääoma on valtaosalta yksityisessä määräysvallalla, joutuu työ asemaan, jossa sitä itse asiassa vaihdetaan hyödykkeisiin kuin tavaroita keskenään. Taloudellinen voiton tavoittelu on keskeinen tekijä, joka määrää työstä. Työn tuotteiden tarpeen tiedostaminen, välitön kokeminen ja samaistuminen noihin tarpeisiin hämärtyvät ja ajautuvat kaukaisuuteen, kun työ joutuu tähän asemaan. Työ voi tällöin merkitä ihmisen alistamista työn orjuuteen. Taloudellistekniset seikat määräävät työstä ja työtä määrää se, missä määrin sen avulla voidaan tuottaa voittoa työn ostajalle ja hyväksikäyttäjälle. Useilla aloilla työhön kohdistuu painetta, joka merkitsee työn vesittymistä **tavaraluontoiseksi**, vaikka pitäisi olla kyse inhimillisesti täysipainoisesta osallistumisesta. Ihmiset todella myyvät itseään. Eläminen tulee riippuvaiseksi työstä siinä mielessä, ettei osallistuva yksilö itse koe osallistumisestaan arvoa, muuten kuin oman elämänsä turvaajana.

Työ itsessään ajautuu tällöin pelkästään yksilöllisen edun tavoitteluksi. Työn merkitykseksi ja arvoksi pelkistyy siitä maksettava **palkka**. On selvää, että työstä on maksettava asianmukainen korvaus, mutta työn motiiviksi ei tule pelkistyä siitä maksettava palkka, koska se merkitsee ihmisen olemukseen liittyvien positiivisten virikkeiden ja motiivien kahlehtimista ja halveksuntaa. Taloudellisteknistien mekanismien säätelemässä yhteiskunnassa ei voi kokea samaistuvansa yhteisön tarpeisiin. Kuitenkaan nyky-yhteiskunnassa työ ei voi olla enää vain yksilöllisen

edun tavoittelun väline, vaikka siihen esiintyy painetta, vaan se on luonteeltaan **yhteiskunnallista**. Työnjaon, erikoistumisen ja laajojen työorganisaatioiden kehittymisen kautta työ ei ole vain työtätekevän yksityisen yksilön tarpeiden tyydytyksen väline, vaan aina palvelee myös yhteisööllisiä tarpeita. Työtä tulisi elähdyttää **palvelun** idea. Palvelun idean esilletuloa vaikeuttavat kuitenkin pääomien omistus- ja käyttöoikeussuhteet. Työn käyttö hyödyntämiselle riittää lähes täydelleen työltä sille luonnollisena kuuluvan palvelun merkityksen. Työtä säätelevät taloudelliset tekijät lainalaisuudet, eivätkä koetut ja tiedostetut yhteisön tarpeet. Voittotavoittelu ja objektiiviset yhteiskunnan laillistetuista rakenteista johtuvat ristiriidat ("moniarvoisuus") aiheuttavat sen, että on lähes mahdotonta ilman korkeaa eettistä tajua samaistua yhteisön tarpeisiin. On selvää, että nyky-yhteiskunnassa joillakin työaloilla palvelun idea voi toteutua, toisilla ei.

Kun työ on luonteeltaan edellämainitussa mielessä yhteiskunnallista, on selvää, että tarpeiden tyydyttäminen työn kautta edellyttää pitkälle menevää suunnittelua ja pitkäjänteisyyttä. Vanhanajan yhteiskunnissa tarpeet olivat läheisiä ja välittömästi koettuja. Nykyisen tuotantoteknisen kehityksen aikana tarpeiden tiedostaminen ja niihin samaistuminen ei voi olla yhtä konkreettisesti läheistä, mutta tiedostettuina ne voivat olla läheisiä ja työnsä yhteiskunnalliseen merkitykseen voi samaistua. Tätä samaistumista häiritsevät yhteiskunnan rakenteista johtuvat ristiriidat. Lisäksi yhteiskunnan päätöksenteko koetaan usein eri eturyhmien valtataisteluna ja saalistuksena; syntyy politiikka-niminen ilmiö yhteiskunnassamme. Tässä keskinäisessä vallantavoittelussa ja pyrkimyksessä järjestää elin-tilaa omalle eturyhmälle syntyy rakenteita ja instituutioita, joiden "läpi" on vaikea nähdä yhteisön tarpeita tai ainakaan samaistua niihin. Työ ja yhteiskunnallinen toiminta eivät pääse ihanteellisella tavalla toteutumaan luonnollisen reaktionä yhteisöllisesti koettuihin tarpeisiin.

Työ ja tarpeet

Työtä eivät voi rytmittää nykyään enää yksinkertaiset, välittömästi koetut tarpeet.

Ihanteellisestihan voisi olla niin, että työ esiintyy vain tarpeen esiintyessä ja rytmittyy sen mukaan. Vaikka tarpeet ovat moninaistuneet ja kehittyvät jatkuvasti, uskoisin voitavan sanoa, että inhimilliset tarpeet ovat pohjimmiltaan yksinkertaiset. On kokonaan toinen asia kuinka syvästi meistä kukin pystyy tiedostamaan ihmisen sosiaalisia, henkisiä ja fyysisiä tarpeita. Tarpeiden yksinkertaisuuden oivaltaminen häviää toisaalta kapitalistisen yhteiskunnan toimintamotiivien ja toisaalta tältä pohjalta syntyvien moninaisten virkakoneistojen vuoksi. Laajentuva virkakoneisto, joka pyrkii säätelemään yhteiskunnan ristiriitoja ja ongelmia, luo omia sisäisiä tarpeita. Yhteiskunta muodostuu yksityisen ihmisen kannalta läpinäkymättömäksi verkostoksi; eturyhmien ja virkakoneistojen temmelyskentäksi. Se merkitsee vieraantumista ja erillisyyden kokemista.

Työtä tulisi säädellä koetut ja tiedostetut **yhteisölliset ja/tai yksilölliset tarpeet**. Omistus- ja käyttöoikeussuhteiden tulisi määrätä yhteisön tarpeita käsin. Tarpeiden ja pyrkimysten moninaisuus on tietenkin kunnioitettava ja sentralistista työn ja tarpeiden tyydytyksen säätelyä on vältettävä, sillä lopulta on kunnioitettava sitä tosiasiaa, että ihminen itse on tarpeidensa paras tuntija. On selvää, että ongelma yksityisten ja yhteisöllisten tarpeiden välillä on olemassa, mutta sen kärkevyys ei liene sitä tasoa kuin mitä kapitalistisessa yhteiskunnassa tavataan ajatella. "Moniarvoisuuden" puolustaminen yhteisöllisten tarpeiden kustannuksella on usein joko pinnallisuutta tai tahallista hämäystä.

Työ on siis inhimillisen olemassaolon keskeisin elementti. Jos työn merkitys yhteiskunnassa on taipuvainen vääristymään edellä esitettyjen luonnostelmien kaltaisesti, voi työstä muodostua tietyiltä osin suorastaan uhka täysipainoiseksi koetulle inhimilliselle elämälle. Tästä on esimerkkejä useilla aloilla. Työn rytmiä, suoritusta ja jatkuvuutta säätelevät markkinataloudelliset mekanismit eivätkä koetut tarpeet. Ihmisen olisi **jäsennyttävä työnsä kautta** yhteisölliseen todellisuuteen ja koettava voivansa olla ylpeä työstään. Eläminen ei saa olla kiinni työn myymisestä, vaan ihmisellä tulee olla oikeus työhön, jonka yhteisöllisen merkityksen hän tiedostaa. Aikaisemmissa yhteiskunnissa tällaisia ongelmia ei voinut syntyä. Taloudellistekninen kehitysmättömyys takasi itse asiassa työn kaikil-

le. Vain nykyinen kehitys pakottaa meidät paneutumaan tällaiseen ongelmaan kuin mitä työ on ja vaatimaan työn teon oikeutusta.

Yhteiskunnallinen elämänyhteys

Edellä on sivuutettu tyystin ihmisten välittömät ihmissuhteiden ongelmat avioliitossa, työyhteisössä, toveripiirissä jne. Olen tarkastellut lähisuhteiden ongelman taustatekijöitä, tosin yhden teeman, työn puitteissa. Ihmisten väliset suhteet eivät synny tyhjiössä, vaan tietyissä sisällöllisissä elämänyhteyksissä. Ihmisen tietoisuus heijastaa sitä objektiivista todellisuutta, jossa hän elää. Ihmisen tietoisuus on siis ehdollista tuohon todellisuuteen nähden ja muotoutuu sen kautta. Ongelmat koetaan inhimillisessä tajunnassa, yksityisten ihmisten tietoisuudessa, vaikka niiden perimmäinen syy on usein osoitettavissa objektiivisista yhteiskunnallisista olosuhteista. Luonnollisesti on useimmiten niin, ettei yksityinen ihminen tiedosta niitä syitä, mistä hänen omat ongelmansa tai ympäristönsä häiriöt johtuvat syvimmltään. Kaikkienhan meidän tietoisuus on aina jossain määrin puutteellista. Tietoisuuden lisääntyminen merkitsee kuitenkin useimmiten yksilötasolla ongelmien osittaista ratkaisua, vaikkei lopullista yhteisöllistä ratkaisua olisikaan näköpiirissä. En halua suinkaan väittää, että lähisuhteiden ongelmat olisivat suoraviivaisesti yhteiskunnallisen todellisuuden heijasteita; ongelmathan ovat aina hyvin monitasoisia ja ainutkertaisiakin. Mutta useimpien lähisuhteiden ristiiriitojen taustavaikuttajana on selvemmin tai piilevästi se yhteiskunnallinen elämänyhteys, jossa ongelmat puhkeavat esiin. Eräs keskeinen vaikuttaja on tällöin työn yhteiskunnalliset puitteet.

Yhteiskunnassamme on syntynyt ilmentymiä (kaupungistuminen, maaltapako, maastamuutto, nuorisorikollisuus, asuntojen puute, työttömyys, lähisuhteiden pirstoutuminen, alkoholi, huumeet, perheen roolin muuttuminen, avioerot, jne.), jotka lienevät sysänneet esiin ongelman lähisuhteiden muotoutumisesta meikäläisessä yhteiskunnassa. Kunkin ilmiön taustalla on oma logiikkansa, miksi kyseessä oleva ilmiö on syntynyt. Nykyisenkaltaiset ongelmat ovat syntyneet tuotannollis- teknisen kehityksen tuloksena kapitalistisen yhteiskunnan laillistettujen pelisääntöjen

puitteissa. Tämä on tausta noille monille ongelmille, vaikka ne yksityisinä kohdattaessa ovatkin niin moninaisen kirjavat ja omaavat sisäisen logiikkansa kunkin yksilön tai lähisuhteen kohdalla.

Ihmisen olemusta ei tunneta

Vaikka yhteiskunnan nykyiseen tilaan ovat vaikuttaneet lukuisat syyt, joista suurin osa on tietoisuuteni ulottumattomissa, on työn käsitteen uudelleen arviointi olennaisen tärkeä tehtävä nyky-yhteiskunnassa. Työn sinänsä arviointi kokonaisvaltaisena ilmiönä ja persoonallisena kokemuksena sekä erilaatuisten töiden merkityksen arviointi yhteiskunnan kannalta. Jos ajattelemme lähisuhteiden ongelmaa ja niitä monia tekijöitä, jotka ilmaisevat olemassaolollaan häiriöitä lähisuhteissa, on selvää ettei mitään patenttiratkaisua ole, vaan sitä mukaa kun tietoisuutemme yhteiskunnan olennaisten elementtien osuudesta (erityisesti työstä) kirkastuu tuottaa se uudenlaista käytäntöä ja toimia. Jos ymmärrämme työn merkityksen koko yhteiskunnalle ja yksityiselle ihmiselle, saavat sitä kautta valoa em. polttavat ongelmat. Työ on erittäin merkittävä tekijä siinä, miltä yhteiskunta näyttää. Useimmissa edellä luetelluissa ongelmissa tulee esiin se, kuinka työn kunnioitus ja sen jäsenyminen uudella tavalla yhteiskunnalliseen tietoisuuteen ja todellisuuteen vaikuttaisi noita ongelmia lieventävästi ja ehkäisevästi. Työn "väärä ideologia" yhteiskunnassamme on eräs osasy syy ja taustavaikuttaja edellä mainituissa ongelmissa. Työ ei ole miehen kunnia, vaan hänen hallitsijansa.

Todella vakava lähisuhteidenkin ongelmiin paneutuminen edellyttää syventyvää, emansipoivaa tutkimusotetta, jonka on johdettava uuden tietoisuuden muotoutumiseen ja sitä kautta uusiin yhteiskunnallisiin käytäntöihin. Tässä on kiinnitetty huomio vain yhteen yhteiskunnallisesti keskeiseen elementtiin, työhön. Toinen tapa lähestyä ongelmaamme olisi tutkia emansipoivasti esim. ihmisen henkiselullista olemusta.

Lopuksi voisi sanoa, että yleinen kulttuurimme on melkoisen tietämätön ihmisen olemuksesta, mutta uskon tulevaisuudessa syntyvän emansipoivaa tietoisuutta, joka kykenee hahmottamaan tiedollisesti kaikkia ihmisen olemisen tasoja. □

HISTORIAN ENERGIAKRIISIT

'Energy is Eternal Delight' kirjoitti mystinen näkijä William Blake taivaan ja helvetin avioliitosta. Energia on kosminen voima, ja on syytä todeta vain yleisesti, että elämä maapallolla on vain osa tätä energian ylläpitämää kosmista toimintaa. Fyysikotkaan eivät ole kaikessa täsmällisyydessään kyenneet yksiselittämään energiaa.

Paisuvan elämän biosfäärissä ilmenee energiakriisi tavallisesti nälänhätänä, kun väestö paisuu yli ravintovarantojen. Tällainen biologisperäinen energiakriisi on tuttu ilmiö myös ihmisyyhteiskuntien historiassa, sillä niiden nyky säädellä väestöään on heikko verrattuna useisiin muihin eläinpopulaatioihin.

Ihminen/kulttuurijärjestelmän kehittyminen on mahdollistanut uusien energialähteiden käyttöönoton aina ydinvoimaan asti. Käyttöönotto on riippunut väestönpaineesta ja teknisen kehityksen asteesta. Samalla on syntynyt edellytyksiä kokonaan uudenlaisten kulttuurisperäisten energiakriisien synnylle. Voimakkaasti ympäristöään muuttavat ja hyödyntävät kulttuurit ovat saattaneet yhtäkkiä kokea polttoainepulaa tai työvoimapulaa.

Lisäksi ihmisorganismille tyypillinen yksilöllisen tietoisuuden kehittyminen on luonut edellytyksiä laadulliselle energiakriisille, jota voi kutsua myös psyykkiseksi nälänhädäksi. Kun perinteelliset ja ihmisten toimintatarmoa välillisesti kanalisivat myytit ovat romahtaneet, on esiintynyt itsemurhia ja yleistä apatiaa. Länsimaisten kolonialistien kohdattua esim. luonnonkantoja ovat alkuasukkaat saattaneet kuolla käytännöllisesti katsoen pystyyn elämän menetettyä merkityksensä.

Energia on entropista eli sillä on taipumus hajota. Maapallon elolliselle luonnolle on tyypillistä entropiaa vastustavan informaation olemassaolo, ja tätä informaatiota kutsutaan negentropiaksi. Ihminen/kulttuurijärjestelmä näyttää poistavan näitä biosfääriin kätkeyty-

jä negentropisia kytkentöjä, lisäävän entropiaa ja synnyttävän energiakriisejä. Esim. perinteellinen länsimainen luonnonvalloitusateesta lähtevä tiede on ollut entropiaa lisäävää informaatiota, jos sitä vertaa esim. luonnonkantojen antiedistykSELLisiin myytteihin.

Energiakriisit voivat olla paikallisia kuten puupula Suomessakin joskus ennen, alueellisia kuten suurten kulttuurien kohtaamat energiakriisit tai globaalisia kuten lähitulevaisuudessa. Paitsi kulttuurien sisäinen dynamiikka ovat myös ulkoiset tekijät kuten sodat ja valloitukset aiheuttaneet energiakriisejä.

Luontaistalous ja energiakriisi

Perinnäinen harhaluulo on, että ns. pyyntikulttuurissa eläneet ihmiset olivat jatkuvasti nälänhädän partaalla. Pyyntikulttuurissa elävillä ihmisyyhteisöillä oli yleensä väestö tiukasti säädelty, jolloin väestönkasvu ei päässyt uhkaamaan alueellista väestön ja riistan tasapainoa. Sen sijaan suurten ilmastomuutosten vaikutukset riistakantaan ja pyyntiteknikan kehitys lienee aiheuttanut tilapäistä riistan liikametsästystä sekä paikallisten ja jopa alueellisten energiakriisien syntymistä.

Kaskikulttuurissa väestönkasvua ei yleensä säädelty, koska kaskeaminen vaati runsaasti työvoimaa ja metsää oli alunperin runsaasti käytössä. Väestön paisuminen saattoi johtaa piankin liian tiheään kaskikiertoon, jolloin metsä ei enää päässyt uudistumaan. Metsää tarvittiin myös rakennus-, ja polttopuuksi, ja metsän loppuminen seudulta liiallisen kaskeamisen johdosta aiheutti vaikeita energiakriisejä. Tällaisia esiintyi Suomessakin mm. viime vuosisadan lopulla Pohjois-Karjalassa.

Paimentolaiskulttuurissa on polttoaineen löytäminen ollut yleensä hyvin vaikeata. Ensinnäkin paimentolaiset ovat sopeutuneet ympäristöön, jossa puusto on luonnostaan niukkaa. Toiseksi paimentolaisten nautinta on ollut omiaan vähentämään puustoa ja laajentamaan autiomaata ja aavikkoa. Alituisen polttoainepulaan on löydetty ratkaisu eläinten lannasta, joka korvaa polttopuun. On it-

sestään selvää, ettei lannasta kovin suuria rovioita sytytetä. Niinpä köyhät paimentolaiset ovat olleet alttiita roihuttamaan kaupunkikulttuureja.

Peltoviljelyn omaksuneissa kulttuureissa joutuu pääpolttoainevarasto, metsä kovalle koetukselle. Väestön lisääntyminen vaatii lisää peltoalaa. Toisaalta rakennuspuun tarve lisääntyy. Kotieläimiä täytyy ruokkia ja peltoa ja laidunmaata on raivattava lisää. Poltopuu tulee metsästä. Metsäalan pieneminen vähentää riistaa ja lisää painetta ravinnon hankkimiseksi pellosta. Kuivilla seuduilla saattaa metsäpeitteen poistaminen johtaa eroosioon ja tiivis laiduntaminen estää metsän uudistumista. Ollaan jatkuvasti energiakriisin partaalla, varsinkin jos väestön annetaan paisua säästelemättä. Lisäksi ilmasto oikuttelee ja katovuodet ovat tavallisia.

Kastelujärjestelmän omaksuneissa kulttuureissa pystytään osittain vähentämään peltoviljelyn riippuvuutta ilmaston oikuista, mutta samalla syntyy uusia tasapainottomuutta aiheuttavia tekijöitä. Rakennuspuuta ja poltopuuta täytyy etsiä yhä kauempaa, ja puuston väheneminen aiheuttaa helposti eroosiota ja tulvia. Lisäksi pellot joutuvat alttiiksi suolautumiselle, ja ulkopuoliset valloittajat murtavat helposti järjestelmää ylläpitävän herkan organisaation. Väestöntiheys on suuri, mutta nälkä ja puupula uhkaavat jatkuvasti.

Muutamia esimerkkejä suurista imperiumeista

Maanviljelyksen alku ja siihen liittyvä paimentolaisuuden syntyminen muutti heti voimakkaasti maapallon pintaa. Väestö lisääntyi nopeasti ja metsä väheni, energiakriisin potentiaali oli jatkuva. Tarkastelen tässä lyhyesti energiakriisin ilmenemistä Rooman valtakunnassa, Islamin kulttuurissa ja Maya-kulttuurissa.

Rooman imperiumin talous perustui sen laajenemisvaiheessa osaksi uusien orjien saalistamiseen ja valloitetun maakuntien ryöstöön. Kun laajeneminen loppui, loppui nyt myös orjavirta ja ryöstösaalis. Samanaikaisesti tarpeet kasvoivat. Rajoja uhkasivat uudet viholliset ja tarvittiin lisää sotaväkeä. Toisaalta byrokratia kasvoi ja kaupunkien työätekeimätön loisasujamisto lisääntyi. Kun imperiumin väestö kääntyi laskusuuntaan myyttien kuluessa mahdollisesti henkisen nälänhädän

ja toisaalta sorron seurauksena, väheni työvoima jatkuvasti. Tarpeiden kasvaessa edellytettiin huomattavasti aikaisempia suurempia per capita suorituksia.

Hierarkkinen sosiaalinen organisaatio, orjuus ja yleiset työtävieroitukset asenteet estivät tehokkaasti tehokkuutta lisääviä teknillisiä uudistuksia. Kasvava verotaakka aiheutti veronkiertämistä ja työn pakoilua. Väestön työmoraali alkoi pettää ja uusia pelastususkontoja levisi idästä. Keisarien henkisen mobilisaation yritykset eivät ottaneet onnistuakseen ja maanpäällistä elämää vain väliaikaisena pitävän kristinuskon voitto tuskin sai aikaan suorituskyvyn kasvua. Ulkoisen paineen jatkuvasti kasvaessa kumulatiiviseen tasapainottomuuteen joutunut järjestelmä romahti.

Islamin valloittamat alueet sijaitsivat ilmastollisesti kuivalla ja puuköyhällä alueella. Nämä seudut olivat myös suurten kulttuurien kehoja, ja niihin oli jo kauan kohdistunut voimakas puustoa vähentänyt paine. Islamin valloitukset loivat laajan ja yhtenäisen taloudellisen tilan, joka suosi kaupan, kaupunkien, tuotannon ja väestön kasvua. Uudet entistä suuremmat laivat ja uusi sokeriteollisuus toivat lisäpainetta metsiin. Puupula olikin pian edessä. Bysantti käytti Islamin energiakriisiä hyväkseen ja julisti sille puunvientikiellon. Islam yritti kiertää saartoa mm. Länsi-Euroopan kautta ja venetsialaisten ensimmäiset pääomat kertyivätkin puun salakuljetuksesta Egyptiin. Bysantin saadessa kiinni salakuljettajat sytytettiin laiva puulasteineen roihumaan keskelle Välimerä.

Islam koki myös jonkinlaista työvoimapulaa kun sen sekä pohjoiset, että eteläiset orjalähteet ehtyivät. Lisäksi raaka-aineita piti tuoda yhä kauempaa. Miksei sitten syntynyt innovaatiota, keksitty uutta tekniikkaa ja uusia energialähteitä? Ihmiset eivät ole synnynäisiä innovaattoreita kuten nykyään on tapana ajatella vaan pikemminkin päinvastoin haluttomia muuttamaan perinnäisiä työtapojaan. Islamin imperiumista puuttui helposti käyttöönotettavia hiiliesiintymiä, valtaa pitävät kauppiaat ja sotilaat halveksivat ruumiillista työtä ja maanviljelys perustui ns. koroillaaneläjän kapitalismiin (Rentenkapitalismus). Järjestelmä polki paikallaan kunnes mongolien ja turkkilaisten invaasiot saattoivat sen sekasortoon.

Mayojen temppelien jäännöksiä Guatemalan sademetsissä kummasteltiin kauan, kun-

nes viime maailmansodan jälkeen ryhdyttiin todella analysoimaan v. 300—900 jKr kukoistaneen ns. klassisen Maya-kulttuurin rappion syitä. Mayojojen maanviljelystekniikka oli kaskeaminen ja heidän työkalunsa olivat kivistä. Tuottavuus oli aluksi hyvä ja mahdollisti suurten temppelikeskusten rakentamisen, mutta väestönkasvu johti ennen pitkää liian tiheään kaskikiertoon. Metsä ei päässyt uudistumaan, sademetsän poistuminen synnytti eroosiota ja vaikeasti kivityökaluilla poistettavat rikkakasvit valtasivat peltoja. Toisaalta vuoristoheimot alkoivat liikehtiä ja ulkoinen paine kasvoi. Sosiaaliset kuilut olivat lisäksi suuret ja pessimistinen kalenteri tuntui oikeuttavan kulttuurin romahtamisen. Niin käviin.

Energiakriiseistä ja länsimaiden historiasta

Jo ensimmäiset Länsi-Euroopan metsissä vaellelleet kaskeajat ja Välimeren rantoja asuttaneet maanviljelijät aiheuttivat paikallisia energiakriisejä laiduntamalla tai kaskeamalla metsät pois maisemasta. Mutta heillä oli tilaa ja mahdollisuuksia vaihtaa paikkaa tihutyön tehtyään. Tällaista ylellisyyttä ei myöhemmin väestön paisuttua ja tuhojen kasvettua ole juuri ollut tarjolla.

Keskiajalla metsää oli vielä runsaasti ja pellonraivaus oli voimakasta. Väestön lisääntyminen oli joka tapauksessa tällöinkin liiallista ja katovuodet ja nälkä yleisiä. Nälkää käytettiin myös poliittisena aseena. Kun norjalaiset yrittivät v. 1284 vähentää hansakauppiaiden etuoikeuksia, julisti Hansa Norjan viljanvientiä kieltämään, ja nälänhädän uhatessa norjalaisten oli pakko taipua Hansan ehtoihin.

Vaikka länsimailla oli jo keskiajalla valjastettu tuulen ja veden energiaa käyttöön myllyjen välityksellä uhkasi jo 1600-luvulla yleinen energiakriisi Länsi-Euroopan keskuk-sia. Uljaiden laivastojen rakentaminen, kaupunkien rakennustyöt ja polttopuun tarve, kaivostyö sekä erilaiset ruukit söivät runsaasti metsiä, ja jatkuvasti tarvittiin väestön kasvaessa lisää peltoa. Lisäksi hevosen käyttö vetojuhtana edellytti suuria maa-aloja kauranviljelykseen.

Kivihiilen voimaperäinen käyttöönotto energianlähteenä ja tähän liittyvä höyrykoneen keksiminen vapautti pahasti energiakriisin koetteleman Englannin ja myöhemmin

myös muun Länsi-Euroopan silloisesta energiakriisistään. Englannissa sattui olemaan innovaatiolle altis yhteiskuntarakenne, helposti louhittavaa kivihiiltä, kivihiilen lähellä rautaesiintymä ja laajat markkinat hallussaan. Ns. teollinen mullistus putkahti tästä yhteensattumasta esiin. Pulan samoin koettelemassa Hollannissa sen paremmin kuin Ranskassakaan ei näkynyt juuri omaperäisen teollistumisen merkkejä. Eivätkä puupulan alituisesti vaivaamat Kiina, Intia ja Islam syöksyneet uusiin energialähteisiin.

Tuskinpa koskaan aikaisemmin on mikään valloitus aiheuttanut yhtä suurta henkistä energiakriisiä kuin espanjalaisten äkkipikainen törmäily Amerikkaan. Azteekkien ja inkujen keskuudessa koettiin yhtäkkinen sotilaallinen tappio, pakkokäännytys, perinnäisten myyttien romahtaminen, väestökato ja pakkotyö maailmanloppuna. Kaiken elämän lähteen, aurinkojumalan säteily tuntui lakkaavan, se ikäänkuin kastroiditiin ja kosmiset voimat joutuivat kaaokseen. Jotkut tekivät itsemurhan, muutamat sortuivat alkoholiin ja useat etsivät lohtua koka-mällin pureskelusta. Tällaiset ilmiöt ovat toistuneet vuosisatoja länsimaisten kolonialistien ryöstäessä väkivaltaisesti ihmisten sieluja ympäri maapalloa.

On historian ironia, että tällaisia ilmiöitä liittyi myös länsimaiden väkivaltaiseen teollistumiseen ja että niitä on alkanut ponnahtaa entistä enemmän esiin, kun teollisen mullistuksen synnyttämät messianistiset utopiat luonnonvalloituksesta ovat viime aikoina alkaneet horjua entistä enemmän arkisen käytännön testissä. Maailmansotien aikana koettiin sekä ravinto- että polttoainepulaa. Nykyään koetaan lievää energiapulaa, joka on vain eräs merkki lähestyvistä globaalista ekologisesta kriisistä. Nälkäkuolemat ovat taas jokapäiväinen ilmiö maapallolla.

Kriisiherkkyydestä ja kriisin seurauksista

On aivan selvää, että mitä enemmän kulttuuri nojautuu uudistumattomiin energialähteisiin sitä varmemmin se altistuu energiakriiselle. Jos uudistuvia energialähteitä käytetään niiden uudistumiskyvyn ylittävästi, on kriisi varmasti edessä. Ainoa tapa vähentää kriisialttiutta on pitää väestön ja luonnonvarojen suhde tasapainossa ja käyttää kestäväällä periaatteella energialähteitä. Pyyntikulttuuri on onnistunut parhaiten näissä tavoitteissa,

mutta pyyntikulttuurit ovat hävinneet voimakkaampien tieltä maapallolla. Ekologisesti järkevään käyttäytymiseen on tuskin mahdollisuuksia, jos järjestömästi käyttäytyvät ovat vahvoja ja laajentumishaluisia. Historia ei ole kuitenkaan aina vahvemman puolella, vaan vahvatkin saattavat sortua ennen pitkää sisäisiin ja/tai ulkoisiin kriiseihin.

Suuret kulttuurit ovat kohdanneet erilaisia energiakriisejä ja reagoineet niihin eri tavoin. Rooman ylpeä imperiumi ja mayojen taivasta tavoitteleva kulttuuri vain romahtivat. Islam ja Kiina pysyivät paikallaan. Länsimailla kapitalistinen yritteliäisyys löysi uusia energia-lähteitä. Uudet tekniset ratkaisut ovat olleet vain hetken ratkaisuja. Maanviljelyksen syntymän ja imperiumien kehittymisen myötä näyttää biosfääriin ilmaantuneen kumulatiivisia tasapainottomuusilmiöitä.

Nykyään monet kuvittelevat, että juuri nyt oirehtiva ja tulevaisuudessa uhkaava energiakriisi ratkaistaan esim. rakentamalla ydinvoimaloita joka niemeen, notkoon ja saaremaan. Ydinvoiman käyttöönotto on vain tilapäisratkaisu, joka luo uusia räjähdysalttiita ongelmia. Jatkuva entropian lisääminen ei ole kestävä ratkaisu, sillä liiallinen energioiden vapauttaminen voi sysätä koko biosfäärin herkäät tasapainojärjestelmät pois sijoiltaan.

Jos Rooman valtakunnan yläluokkaa olisi haastateltu vähän ennen järjestelmän romahdamista entiseen paluun mahdollisuudesta, he tuskin olisivat ennustaneet pikaista raunioitumista, vaikka antiikin ajankäsitykseen kuului nousujen ja laskujen vuorottelu. Roomalaisten etuna oli joka tapauksessa entiseen paluun mahdollisuus, ja näin kävikin keski-ajan avautuessa.

Nyt ei tällaista mahdollisuutta enää ole.

Teollisen mullistuksen jälkeisinä muutamina vuosisatoina on maapallon pintaa kulutettu niin voimakkaasti, että mahdollista kulttuurin romahdusta seuraava tila saattaa olla todellinen aineellisen niukkuuden valtakunta. Toivottavasti tällaisessa tilanteessa löydetään sitäkin enemmän henkisen ravinnon lähteitä. Joskus aikaisemmin ei nimittäin tarvittu läheskään niin paljon runsaasti energiaa vaativia teknisiä esineitä kuin nykyään, koska osattiin niiden sijasta kuluttaa sosiaalisia suhteita ja aineettomia symboleja. □

Kirjallisuutta:

- 'Energy and Power' Scientific American, erikoisnumero, 1970
 Finley, Moses I.: 'Manpower and the Fall of Rome' in The Economic Decline of Empires ed. by Carlo M. Cipolla, Lontoo, 1970
 Flannery, Kent V.: 'Origins and Ecological Effects of Early Domestication in Iran and Near East' in The Domestication and Exploitation of Plants and Animals ed. by P. J. Ucko and G. W. Dimbleby, Lontoo, 1969
 Lombard, Maurice: Espaces et réseaux du Haut Moyen Age, Pariisi-Haag, 1972
 Martin, Paul S.: 'Prehistoric Overkill' in Pleistocene Extinctions: The Search for a Cause ed. by P. S. Martin and H. E. Wright, New Haven, 1967
 Ruyer, Raymond: 'Nutrition psychique, ostentation, prestige', Cahiers de l'I.S.E.A., Tome II, No 4, 1968
 Sabloff, Jeremy A.: 'The Collapse of Classic Maya Civilisation' in Patient Earth ed. by John Harte and Robert Socolow, New York, 1971
 Varagnac, André: La Conquête des énergies, Pariisi, 1972
 Watchel, Nathan: La vision des vaincus. Les Indiens du Pérou devant la conquête espagnole, Pariisi, 1971
 Wilkinson, Richard G.: Poverty and Progress. An Ecological Model of Economic Development, Lontoo, 1973

TILAA KATSAUS VUODEKSI 1975

- Katsaus ilmestyy kuusi kertaa vuodessa 24—36 sivuisena.
- Vuosikerran hinta 1975 on 22 mk (kirjapainokustannukset ovat nousseet 1973—74 yhteensä jo lähes 50 %).
- Tilaukset ps-tili 715 56-0 tai toimistosta: Lehtikuusentie 6, 00270 Helsinki 27.
- Kaikkia vuosien 1973—74 numeroita on vielä myös saatavilla hintaan 15 mk/vuosikerta, 8 mk/puoli vuotta tai 3 mk/numero — toimistosta.

LAPSI JA LAPSEN YMPÄRISTÖ

Ympäristöongelmat ovat viime vuosina nousseet yleiseen tietoisuuteen. Ympäristön laadun rappeutuminen koettelee kaikkia ihmisiä, mutta ennenkaikkea lapsia, jotka eivät voi itse ympäristöään valita. Aina hedelmöitymisestä muutaman vuoden ikään lapsen ympäristö on hyvin suppea: kohtu, koti, pihapiiri... Kun tiedetään, että ihmisen kehitystapahtumassa ensimmäiset hetket, kuukaudet ja vuodet ovat erityisen tärkeitä, on ilmeistä että juuri lapsen elinympäristön parantaminen on nykyajan ympäristöongelman keskeinen alue.

Kun oman lapsen kasvatuksesta on kysymys, on jokainen ihminen suuren salaisuuden edessä. Miten äiti tai isä voi päästä selville siitä miten on meneteltävä? Lapsen kasvatus ei enää ole itsestään selvää, enää ei vaistomaisesti tunneta oikeaa menettelytapaa kussakin tilanteessa. Tieteeseen meillä on aikamoinen luottamus, mutta kun luemme lapsen kasvatusta käsitteleviä teoksia, saamme polttaviin kysymyksiimme vain ulkonaisia vastauksia: normaali lapsi oppii kävelemään sen ja sen ikäisenä... Kaikesta tiedosta huolimatta jää jotakin puuttumaan: Kasvatuskirjallisuuden tuntemus ei yleensä pysty antamaan sitä sisäistä varmuutta ja luottamusta, jonka pohjalta lapsen kasvatustilanne olisi ymmärrettävissä ja hallittavissa.

Nykyään on olemassa todellinen hätä lasten puolesta. Tunnetaan, että kovassa elämässä selviytyäkseen lapsi tarvitsee yhä paremmat eväät, mutta ei juuri nähdä muita ratkaisuja kuin älyllisen kehityksen kiihdyttäminen. Kun sitten tarjoutuu jokin uusi käsitteellinen lähestymistapa lapsen kasvutapahtuman ymmärtämiseksi, muodostuu tästä käsitteestä helposti taikasana, jonka avulla pyritään avaamaan se tie, jonka kautta lapsen kehitykseen voidaan vaikuttaa. "Virikeympäristö" on nyt sellainen sinänsä hyödyllinen uusi käsite, johon turvautuminen saattaa kuitenkin johtaa harhaan.

"Virikeympäristö"-käsite sisältää kuvan siitä, että lapsella on aisteja, joiden kautta hän vastaanottaa ympäristöstään virikkeitä, jotka sitten laukaisevat tietyn kehitystapahtuman.

Yritämme esimerkiksi keksiä leikkikaluja tai pelejä, joiden käyttö tehostaisi toivomiemme lapsen ominaisuuksien esiin puhkeamista. Kuitenkin tämä hyvää tarkoittava yritys saat-
taa johtaa juuri päinvastaiseen tulokseen — lapsen kehityksen häiriytymiseen! Lapsen kehityksellä on oma sisäinen tasapainonsa. Jos tämän sisäisen ohjelmoinnin toteutumiseen vaikutetaan ulkoisin keinoin, on seurauksena häiriintyminen; kehitysrytmi sekaantuu ja lakkaa noudattamasta omia sisäisiä lakejaan. Lapsen oikean kasvatuksen ja ympäristönmuodostuksen perustana voi olla vain tämän omaehtoisien sisäisen kehitysrytmin tunteminen.

Ainoa tapa, jolla lapsen kasvattaja voi päästä kiinni siihen todellisuuteen, mistä lapsen kasvussa on kysymys, on että hän itse todella ennakkoluulottomasti pyrkii eläytymään lapsen maailmaan. On tehtävä mahdollisimman tarkkoja havaintoja ja syvennytävä siihen tunteeseen, minkä lapsi herättää. Ei siis ole toimittava niin, että yrittäisimme heti liittää lapseen erillisiä ajatuksia, joiden pohjalta sitten pyrkisimme saamaan aikaan jonkin vaikutuksen. Tällaisena vaikuttavana ajatuksena voi mainita vapaan kasvatuksen periaatteen, joka ideana löi itsensä läpi 30-luvulla. Oli tietysti jotain oikeaa siinä, että lapsen kasvatuksessa pyrittiin suurempaan vapauteen, mutta kysymys on siitä, mille lapsen elämän alueelle tätä ideaa käytännössä sovelletaan. Idea sinänsä ei auta näkemään sen oikeaa sovellutusaluetta, vaan päinvastoin on luultavaa, että ellei idean käyttö liity lapsen olemuksen syvälliseen ymmärtämiseen, sitä myös toteutetaan väärissä yhteyksissä. Lapsen kasvatuksessa on ensisijaisesti kyse taiteellisesta asenteesta, jota ohjaa paremminkin lämmin tunteminen kuin kylmä pään ajattelu. Vapaan kasvatuksen ei tule merkitä sitä, että lapsi jätetään valinnoissaan oman onnensa, oman vapautensa nojaan, vaan sitä, että lapsen omaa kasvurytmiä ei häiritä, että annetaan omaehtoiselle kehitykselle mahdollisuus. Lapsen kehityksen kannalta vapaus siis merkitsee sitä, että hänellä on kussakin kehitysvaiheessaan ympäristössään virikemahdollisuudet, joita jonkin orgaanin tai kyvyn kehittymiseksi tarvitaan. Mutta lapsen on

saatava oman kehitystapahtumansa pohjalta itse nämä virikkeet löytää.

Kun haluaa kasvattaa lasta kohti tulevaa elämää ja antaa hänelle paras mahdollinen kasvuympäristö, on usein varsin vaikeaa, jopa tuskallista, pidättäytyä vain siihen minkä tietää tai tuntee olevan lapselle oikein. Paljon mieluummin antaisi lapselle kaikkea sitä, minkä itse kokee miellyttäväksi tai mitä itse on lapsena halunnut. Ja on unohdettava kaikki kiire. Vaikka maailma on kova ja sen vaatimukset suuret, lapsen kehitystä ei voi kiirehtiä aiheuttamatta samalla vahinkoa. Juuri siksi lapsen on annettava kasvaa omaa vauhtiaan äidinrakkauden suojassa.

Mutta ei ole kysymys vain siitä, että me niin helposti pyrimme muotoamaan lasta omien halujemme mukaan, vaan myös siitä, että koko ympäristöstä, tuttavien, television, lehtien ja kirjojen, mainosten ja arkkitehtuurin, lapsen leikkiverien kautta tulvii jatkuvasti jokin määrätty elämäncuva, mikä vaikeuttaa sellaisen ympäristön luomista, jossa lapsen kehittymismahdollisuudet pääsisivät täysin avautumaan. Omien pyyteittensä voittamisen lisäksi on kasvattajan pystyttävä erittelemään ja poistamaan myös ulkomaailmasta tulevia haitallisia vaikutuksia.

Päästäksemme vielä askeleen syvemmälle lapsen kasvun salaisuuksiin voimme vertauskohtana ajatella kasvin elämää. Viime vuosikymmeninä on tehty useita kokeita, joissa on tutkittu äänen, musiikin, vaikutusta kasvien elintoimintoihin. On havaittu musiikin edistävän kasvua — parhaiten yleensä silloin kun soitetaan jousisoittimella klassillista musiikkia. Sen sijaan kovaäänisten kautta toistettua jazz- tai rock-musiikin on havaittu pysäyttävän kasvun lähes kokonaan ja aiheuttavan voimakkaaseen hermostumiseen tai stressiin viittaavia oireita. Ihmisen kasvun alkutaipaleessa on jotakin kasvinomaista — korkeammat sielulliset ja henkiset kyvyt ovat vasta ituina kehkeytymässä voimakkaan ruumiillisen kasvun myötä. Lapsella ei ole selvää rajaa ulko- ja sisämaailman välillä. Lapsen sisäinen kokemuspiiri ulottuu koko hänen ympäristöönsä, lapsi elää sisäisesti koko ympäristössään. Jos syvennyy siihen, miten eri musiikin lajit vaikuttavat kasviin, voi saada aavistuksen siitä, minkälaista on ulkoisten virikkeiden vaikutus ihmislapsen muotoutumistilassa olevaan ruumiiseen, jonka myöhemmällä iällä on oltava kaiken toiminnan, tun-

temisen ja ajattelun perustana. Voi sanoa, että ulkoiset ärsykkeet, äänet, värit, muodot, vaikuttavat pysyvästi muotoavasti lapsen elämistään. Myöhemmällä iällä ei lapsuudessa saatuja kehitysvaurioita enää voi juuri korjata.

Kaikenlainen aineellinen ja aistiympäristön epäharmonisuus, epäsointuisuus vaikuttaa lapsen kehitykseen häiritsevästi. On vältettävä kaikkea räikeyttä ja kovuutta, mutta samoin on vältettävä liiallista matemaattis-abstraktista muotopuhtautta lapsen ympäristössä, sillä se — esimerkiksi leikkikaluissa — vaikuttaa ehkäisevästi lapsen luovuuden ja mielikuvituksen kehittymiseen. Mutta suunnattomasti voimakkaammin kuin eloton ympäristö, vaikuttaa lapseen se tapa millä vanhemmat hänen ympäristössään käyttäytyvät. Lapsi oppii jäljittelemällä. Vanhempien eleet, heidän keskinäiset suhteensa ja asenteensa kodin tavaroihin muovaavat lapsen olemusta. Koska lapsi jäljittelyssään elää täysin mukana ympäristönsä tapahtumissa, vaikuttavat ne häneen syvällisellä tavalla. Lapsi ei kykene erottelemaan hyviä ja pahoja, mielekkäitä tai epämielikkäitä tekoja; hän elää ne kaikki sisäisesti samanarvoisina. Voi kysyä, mitä lapsen myöhemmälle kehitykselle merkitsee, jos hänen havaintokentässään esimerkiksi isä kohdistaa myönteisiä, rakastavia eleitä televisiota tai jääkaappia kohtaan, mutta torjuvia tai vihamielisiä eleitä äitiä kohtaan?

Kodin yleisen ilmapiirin, vanhempien käyttäytymisen ja asenteiden tehtävänä on voittaa tai kompensoida mahdollisimman paljon niistä haitallisista vaikutuksista, joita ulkoisilla elinolosuhteilla on lapsen kehitykselle. Yleisenä periaatteena voidaan sanoa, että mitä nuorempi lapsi on, sitä voimakkaammin hänen tulisi saada elää mukana luonnon rytmisyydessä ja sitä vähemmän hänen ympärillään saisi olla mitään keinotekoisia, kovaa tai kylmää, räikeätä tai pelkän abstraktin, älyllisen ajattelun mukaan muotoilua. Parasta olisi, että kaikki esineet, joita pieni lapsi joutuu koskettamaan, olisivat ihmiskäden taiteellisesti lämpimistä luonnonmateriaaleista muovaamia.

Oikeaa ja hyvää kasvuympäristöä lapselle ei voi luoda hetkessä, mutta hyvänä alkuna olisi, että valintatilanteeseen joutuessamme todella yrittäisimme löytää lapsen kannalta parhaan vaihtoehdon. □

vanhempien elämäntilanne on usein vielä selkiintymätön. Samalla teknisten ja yhteiskunnallisten olosuhteitten nopea muuttuminen on osaltaan johtanut kodin olemuksen ja tehtävän hämärtymiseen ja sen ihmissuhteiden vaikeutumiseen. Länsimainen tie ei ole kyennyt saavuttamaan lapsen kasvutapahtumasta sellaista kokonaiskuvaa, joka voisi olla lapsen kasvatuksen ymmärtämisen pohjana. On etsittävä uusia teitä, joiden avulla lapsen kasvatus ja kotiympäristön kehittäminen voisi saada oikean ja turvallisen perustan. Tässä kolmen tilaisuuden sarjassa pyritään uuden kokonaiskuvan saavuttamiseen itse kasvattajien, vanhempien ja opettajien kokemusten ymmärtämisen

7. 10. Helmer Knutar ja Aila Paganus: "Miten pientäni pitelen, liinatukkaani liekutelen?" — *Lapsen hoidon teoria ja käytäntö*

15. 10. Friedrich Heimsch ja Leena Vaismaa: *Miksi lapsi tarvitsee kokopäivä-äidin?*

18. 11. Toivo Rönkö ja Matti Kuusela: *Lapsi isän ja yhteiskunnan syileilyssä*

4. Taideohjelmisto

Tiistain taide-iltojen pääteemana on *valokuva*, jonka merkitystä ja asemaa taiteiden joukossa valotetaan neljässä alustuksessa. Sarjan aloittaa keskustelu käsitetaiteesta, joka ilmionä usein tasapainoilee valokuva- ja maalaustaiteen välillä — osin jatkona länsimaisten hyperrealististen taidesuuntausten umpikujalle. Diakuvien myötä tutustutaan mm. lontoolais-sensaatioon George ja Gilbert, jotka 'maalaavat' valokuvien kohtauksia elävästä elämästä. Muut alustukset luotaavat valokuvaa taiteiden perheen mustana lampaana, valokuvan erityisominaisuuksia vaikuttavana joukkotiedotusvälineenä sekä propagandan aseena.

Valokuvateeman lisäksi alustaa Martti Soramäki suomalaisen elokuvan nykytilasta — historian roskatynnyriin vai ei — sekä Antero Kare päällemme vyöryvän cococola/purukumi/massakulttuurin taustasta.

Virkistykseenä keskustelun lomaan vierailee kahtena iltana nuori soitinyhtye Viskihüisi, joka tarjoilee irlantilaistyyppistä kansanmusiikkia. Soittelu lomassa pojat kertovat lähtökohdistaan ja tavoitteistaan.

1. 10. Antero Kare: *Kuvataide massakulttuurina*

8. 10. Martti Soramäki: *Minne menet, kotiminen elokuva?*

22. 10. Musiikki-ilta: *Viskihiisi*

5. 11. Jan-Olof Mallander: *Käsitetaide — uusi ismi*

12. 11. Caj Bremer: *Valokuva taiteiden joukossa*

19. 11. Leena Saraste: *Valokuva propagandavälineenä*

26. 11. Ullamaija Kivikuru: *Valokuvan osuus journalismissa*

3. 12. Musiikki-ilta: *Viskihiisi*

5. Jännäri-ilta

Marraskuussa järjestetään yhteistyössä kesällä perustetun Populaari-kulttuurin tiedotuskeskuksen kanssa Jännäri-ilta, jossa selvitetään suomalaisen jännityskirjallisuuden luonnetta ja nykytilannetta. Alustajina alan kirjailijoita ja toimittajia.

25. 11. Jussi Kurikka: *Jännityskirjallisuuden klassikoista*, Mikko Haljoki: *Muuttuuko dekkarin rakenne?* Simo Hämäläinen: *Mitä ymmärrän jännityksestä?* Markku Tuuli: *Kauhukuvauksista*

6. Muita tilaisuuksia

23. 9. Keijo Petäjä: *Luonto ja taide rakentamisessa*

29. 9. *Häiriintyneet ihmissuhteet III — Tervehtymisen edellytykset* Mukana mm. Veikko Leväaho, Markku Graae, Anto Leikola

29. 10. *Anarkismin aatteellinen tausta* (Veikko Leväaho ja Markku Graae)

4. 11. *Anarkismin nykypürteet* (Leväaho, Graae)

11. 11. Mikko Niemi: *Korkeakoulu-uudistuksen nykytilanne*

17. 11. *Kasvatustieteen kriisi -symposium* (alustaa Reijo Wilenius)

2. 12. Markku Graae: *Visuaalinen saaste ja teollinen rakentaminen*

9. 12. Raimo Lindroos: *Akupunktio ja sen käyttömahdollisuudet Suomessa*

10. 12. Synnöve Rikberg: *Terapeuttiset yhteisöt mielen kuntouttamisessa*

7. INKA

Avoimien yleisötilaisuuksien ohella toimii Kriittisen Korkeakoulun puitteissa syksyn aikana myös Inhimillisen kasvun korkeakoulu (INKA) -projekti, johon on valittu 40 opiskelijaa. Kokeiluprojektin ideaa on esitelty kahdessa edellisessä Katsauksessa.

KULTTUURIKESKUS KRIITTINEN KORKEAKOULU

Syksy 1974

SYYSKUU

- Ma 23. 9. Arkkitehti Keijo Petäjä:
Luonto ja taide rakentamisessa
- Su 29. 9. Häiriintyneet ihmissuhteet III — Tervehtymisen edellytykset
klo 14
Mukana mm. toimittaja Veikko Leväaho, HuK Markku Graae, tri Anto Leikola, prof. Aulis Aarnio, prof. Sven Krohn, prof. Toivo A. Pihkanen, kenraali Yrjö Keinonen
- Ma 30. 9. Prof. Matts Roos:
Helsingin energiaongelma — onko perusteltua rakentaa atomivoimala
(Mukana Helsingin kaupunginvaltuuston jäseniä)

LOKAKUU

- Ti 1. 10. FK Antero Kare:
Kuvataide massakulttuurina
- Ma 7. 10. Helmer Knutar ja MMK Aila Paganus:
»Miten pientäni pitelen, liinatukkaani liekuttelen» — Lapsen hoidon teoria ja käytäntö
- Ti 8. 10. VTK Martti Soramäki:
Minne menet, kotimainen elokuva
- Ma 14. 10. VTK Jussi Raumolin:
Infilaatiokurimuksen syistä
- Ti 15. 10. Friedrich Heimsch ja ekon. Leena Vaismaa:
Miksi lapsi tarvitsee kokopäivä-äidin?
- Ma 21. 10. VTK Jussi Raumolin:
Infilaatiokurimuksen yhteiskunnallis-poliittiset seuraukset
- Ti 22. 10. Musiikki-ilta: Viskihäisi
- Ma 28. 10. VTL Heikki Hämäläinen:
Infilaatio toisen maailmansodan jälkeen Suomessa
Kommentti: yht. kand. Seppo Kykkönen
- Ti 29. 10. Markku Graae ja Veikko Leväaho:
Anarkismin aatteellinen tausta

MARRASKUU

- Ma 4. 11. Markku Graae ja Veikko Leväaho:
Anarkismin nykypiirteet
- Ti 5. 11. Taiteilija Jan-Olof Mallander:
Käsitetaide — uusi ismi

- La—Su 9.—10. 11. Atomivoima — Taloudellisuus? Turvallisuus? Tulevaisuus? (symposium)
klo 12—17 Alustajina mm. FL Björn Gillberg, Ulf Ivarsson ja Reine Rosander (Ruotsi)
- Ma 11. 11. Osastopäällikkö Mikko Niemi:
Korkeakoulu-uudistuksen nykytilanne
(Keskustelu Inhimillisen kasvun korkeakoulusta ja siitä saaduista kokemuksista)
- Ti 12. 11. Valokuvaaja Caj Bremer:
Valokuva taiteiden joukossa
- Su 17. 11. Kasvatustieteen kriisi — symposium
klo 14 Alustaa prof. Reijo Wilenius
- Ma 18. 11. FM Toivo Rönkö ja arkkitehti Matti Kuusela:
Lapsi isän ja yhteiskunnan syleilyssä
- Ti 19. 11. Valokuvaaja Liisa Saraste:
Valokuva propagandavälineenä
- Ma 25. 11. Jännäri-ilta:
FM Jussi Kurikka: Jännityskirjallisuuden klasikoista
Toimittaja Mikko Haljoki: Muuttuuko dekkarin rakenne?
Kirjailija Simo Hämäläinen: Mitä ymmärrän jännityksestä
Toimittaja Markku Tuuli: Kauhukuvauksista
- Ti 26. 11. Toimittaja Ullamaija Kivikuru:
Valokuvan osuus journalismissa

JOULUKUU

- Ma 2. 12. HuK Markku Graae:
Visuaalinen saaste ja teollinen rakentaminen
- Ti 3. 12. Musiikki-ilta: Viskihäisi
- Ma 9. 12. Raimo Lindroos:
Akupunktio ja sen käyttömahdollisuudet Suomessa
- Ti 10. 12. Synnöve Rikberg:
Terapeuttiset yhteisöt mielen kuntoutuksessa

HUOM!

Maanantain ja tiistain tilaisuudet alkavat klo 19. Kaikki tilaisuudet ovat avoimia ja maksuttomia. Alustuksia julkaistaan kuusi kertaa vuodessa ilmestyvässä Katsaus-lehdessä, jonka voi tilata toimistosta tai maksamalla tilausmaksun suoraan ps-tilille 715 56-0. Vuositilauksen hinta v. 1974 on 15 mk ja v. 1975 22 mk.

Kulttuurikeskus Kriittinen Korkeakoulu

Osoite: Rudolf Steiner -koulu, Lehtikuusentie 6, Helsinki 27
Puhelin: 410 141 (maanantaisin ja tiistaisin klo 17—18.30)

KULTTUURIKESKUS KRIITTINEN KORKEAKOULU

Kriittisessä Korkeakoulussa järjestetään lukukausittain iltaisin ja viikonloppuisin keskustelutilaisuuksia, luento- ja alustussarjoja, symposiumeja sekä työryhmyöskentelyä, joissa käsitellään ihmisen ja yhteiskunnan keskeisiä ongelmia.

Kaikki tilaisuudet ovat avoimia ja maksuttomia. Ne pidetään Rudolf Steiner -koululla (Lehtikuusentie 6, Helsinki 27). Arkipäivisin tilaisuudet alkavat klo 19, sunnuntaisin tavallisesti klo 14 (ks. ohjelmaa).

Tilaisuuksissa pidettyjä esitelmiä, alustuksia ja keskusteluja julkaistaan Katsaus-lehdessä, jonka voi tilata maksamalla tilausmaksun suoraan ps-tilille 715 56-0. Vuositilauksen hinta v. 1974 on 15 mk (6 numeroa), puoli vuotta 8 mk (3 numeroa).

SYKSYN 1974 OHJELMA

Syksyn pääteemoina ovat atomivoimaloihin liittyvät ongelmat, inflaatio, lapsen ympäristö ja kasvutapahtuma sekä taiteen puolella valokuva, joista kustakin järjestetään useamman tilaisuuden sarja. Näiden lisäksi käsitellään mm. korkeakoulu-uudistusta, arkkitehtuuria, kasvatustieteen kriisiä sekä lukuisia muita teemoja. Oheisena on syksyn ohjelma aihepiireittäin (keskiaukeamalla kronologisesti). Mahdollisista täydennyksistä ilmoitetaan myöhemmin Katsauksessa sekä Ylioppilaslehden ja Helsingin päivälehtien "Tapahtuu tällä viikolla" -palstoilla.

1. Atomivoimaloiden taloudellisuus ja turvallisuus

Jatkuvasti kasvava energian tarve on pakottanut monet maat rakentamaan atomivoimaloita. Suomessakin on jo yksi voimala rakenteilla ja uusia suunnitteilla pitkin Suomen rannikoita. Atomivoimaloiden rakentamista on perusteltu niiden taloudellisuudella ja turvallisuudella sekä sillä, että kasvava energian kysyntä täytyy jotenkin tyydyttää. Eri puolilla maailmaa on atomivoimaloista käyty melkoista kiistaa.

Ruotsissa, jossa useita voimaloita on jo rakennettu, on atomivoimaloita vastustava kansalaisliike saavuttanut laajaa kannatusta. Äskettäin siellä päätettiin jädyyttää atomivoimaloiden rakennussuunnitelmat toistaiseksi.

Syksyn kuluessa Helsingin kaupunginval-

tuusto joutuu tekemään tärkeän periaateratkaisun atomivoimalan rakentamisesta Helsingin seudulle.

30. 9. *Helsingin energiaongelma — onko perusteltua rakentaa atomivoimala?* Alustaja: Matts Roos. Tilaisuuteen kutsutaan myös muita asiantuntijoita sekä Helsingin kaupungin päätöksentekijöitä.

9.—10. 11. klo 12—17 järjestetään kaksipäiväinen symposium *Atomivoima — Taloudellisuus? Turvallisuus? Tulevaisuus?* Siinä tarkastellaan laajemmin atomivoimaloiden käyttöön liittyviä keskeisiä tekijöitä sekä niistä eri maissa saatuja käytännön kokemuksia. Alustajina mm. ruotsalaiset tutkijat Björn Gillberg ja Ulf Ivarsson, jotka ovat Ruotsissa atomivoimaloita vastustavan liikkeen keskeisiä hahmoja.

2. Inflaatiokurimuksen syyt ja seuraukset

Inflaatio on aikamme polttavimpia taloudellisia ongelmia, jota vastaan kamppaillaan niin Suomessa kuin muuallakin, mutta varsin huonoin tuloksin. Yleismaailmallinen inflaatiovahti on tällä hetkellä suurempi kuin lähes kolmeenkymmeneen vuoteen. Inflaatiota on aivan viime aikoihin asti tarkasteltu pelkästään taloudellisten mekanismien tuotteenä. Ihmisten ja ihmisryhmien käyttäytymistä, puhumattakaan ehtyvistä luonnonvaroista, ei juuri ole otettu huomioon.

Inflaatio-ongelmaa tarkastellaan kolmen tilaisuuden sarjassa lokakuussa. Kahdessa ensimmäisessä alustaa Jussi Raumolin aiheista *Inflaatiokurimuksen syyt* (14. 10.) sekä *Inflaatiokurimuksen yhteiskunnallis-poliittiset seuraukset* (21. 10.), joissa hän selvittelee inflaation taloudellis-sosiaalista psykologiaa ja sen esiintymistä yhteiskunnallisissa ja taloudellisissa teorioissa ja käytännössä tämän vuosisadan kuluessa eri puolilla maailmaa.

Kolmannen alustuksen pitää Heikki Hämälainen aiheesta *Inflaatio toisen maailmansodan jälkeen Suomessa* (28. 10.), jossa selvittää Suomessa ilmennyt inflaatiota ja sen kytkeytymistä yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen tilanteeseen.

3. Lapsen ympäristö ja kasvutapahtuma

Oman kodin perustajien keski-ikä alenee jatkuvasti. Ensimmäisen lapsen syntyessä

KAPITALISMIN VAIVAT JA SOSIALIDEMOKRATIAN TAIVAS

Vuosi sitten pyysin Antti-Veikko Perheentupaa, entistä SDP:n kansanedustajaa, kirjoittamaan Katsaukseen arvioinnin SDP:n politiikan kehittymisestä viime vuosina. Pyynnön taustalla oli se, että Perheentupa on jo pitkään ollut tunnettu kriittisestä suhtautumisesta puolueeseensa. Elokuun puolessa välissä tuli julkisuuteen tieto, että Perheentupa on eronnut puolueesta. Tämä artikkeli ehkä osaltaan selvittää tuota uutista. (R.R.)

On kulunut runsaat kahdeksan vuotta niistä vaaleista, joissa Suomen sisäpolitiittista kursia olennaisesti tarkistettiin. Vuoden 1966 maaliskuusta lähtien nimenomaan sosialidemokraattisen puolueen asema on ollut täysin toinen kuin sitä edeltäneenä, lähes kymmenen vuotta kestäneenä kautena, jolloin puolue oli poliittisessa paitsiossa. Nyt SDP on toiminut keskeisenä hallituspuolueena ja pitänyt suurimman osan ajasta hallussaan pääministerin tuolia.

Vaikka myönnetäänkin jatkuvuuden suuri voima ja yhteiskunnallisten muutosten hitaus, täytyy kahdeksaa vuotta pitää riittävänä aikana käänteen merkityksen yleiseen arvioimiseen. Onko sosialidemokratia lunastanut siihen asetetut toiveet? Toteutuvatko demokratia, tasa-arvo ja hyvinvointi nyt tehokkaammin kuin aikaisemmin?

Tottakai tilanne on meillä toinen kuin Skandinavian maissa, joissa sosialidemokraatit ovat voineet parlamenttienemmistönsä turvin hallita yksin pitkiä aikoja. Mutta tällaista tilannetta ei Suomessa synny, vaikka SDP joskus onkin pitänyt sitä tavoitteenaan. Suomalaisen sosialidemokratian asema on näinä vuosina ollut niin vahva kuin se yleensä voi olla meidän poliittisessa asetelmassamme. Sen voimaa on olennaisesti lisännyt saman suunnan johtama, 60-luvun lopulla yhdistynyt vahva ammattiyhdistysliike.

Tavoiteltaessa pidemmälle kuin aivan päivänpolitiikkaan ulottuvaa arviota ei suurin

merkitys ole sillä, mihin erillisiin tuloksiin milläkin alalla on ulotuttu. Tärkeintä on se, minkä suunnan sosialidemokratia on valinnut. Tällainen valinta on käsitykseni mukaan viime vuosina tapahtunut.

SDP ja vasemmiston yhteistyö

Vuonna 1966 alkoi vasemmistoryhmien yhteistyö hallituksessa. Siihen ei sosialidemokraattien puolelta kuitenkaan menty määrätietoisesti ja etukäteen valmistautuen vaan ajautumalla, selkää edellä kulkien. Kun SDP heti aluksi omaksui julkisesti sen kannan, ettei se suostu pelkän vasemmiston — jolla oli enemmistö eduskunnassa — kannatukseen nojautaan hallitukseen, antoi se samalla hallitusneuvottelujen avainaseman Keskustapuolueelle: Sosialidemokraatit eivät kasvojaan menettämättä voineet jäädä pois hallituksesta eivätkä edes luopua sen muodostamisesta. Keskustapuolueella oli tilaisuus estää vasemmistolaisen hallitusohjelman laatiminen.

SKDL pysyi hallituspolitiikassa itse asiassa yllättävän pitkään, sillä sen näkemykset eivät juuri päässeet hallitusten toiminnassa esille. Sitä vaikeammaksi onkin sitten muodostunut kommunistien keskinäinen välien selvittely, joka on suurelta osin katsottava hallituspolitiikan jälkipuinniksi. Samalla vasemmiston yhteistyön kynnyks nousi sosialidemokraattien kannalta katsottuna korkeaksi.

Tällä tavoin SDP menetti sen avainasemansa, jonka sen asema ja suuruus sille tarjoaisivat. Pitämällä neuvotteluyhteydet ja yhteistyön mahdollisuudet avoimina sekä vasemmalle että keskustaan puolueella olisi periaatteessa runsaasti mahdollisuuksia ajaa omintakeista politiikkaansa, asettaa selkeästi sosialistisia tavoitteita ja määritellä, miten pitkälle sillä suunnalla pyritään. Tällainen olisi kuitenkin vaatinut näkemystä ja tahtoa enemmän kuin puolueen piirissä oli päässyt kasvamaan. Mitä pitemmälle yhteistyöhön porvarillisten voimien kanssa sen jälkeen on ajaututtu, sitä vaikeammaksi on muodostu-

nut sen itsekritiikin suorittaminen, jota käännös edellyttäisi.

Sosialidemokratia on siten valinnut suuntansa: epäitsenäisen politiikan, joka myötäilee kapitalistisen yhteiskunnan perusvirtauksia.

Sosialidemokratia on perusluonteeltaan kompromissipolitiikkaa. Se on tyytynyt hyväksymään kapitalismin olemassaolon ja välttää puuttumista kapitalismin elineluihin. Eurooppalainen sosialidemokratia voi osoittaa tästä säännöstä vain harvoja poikkeuksia. Yleensä pyrkimyksenä on vähentää kapitalismista aiheutuvia epäkohtia ja lisätä turvallisuutta. Taloudellisen toiminnan tavoitteet jätetään kapitalismin asetettaviksi. Yhteiskuntapolitiikassa tämä merkitsee usein vain suppeaa liikkumatilaa.

Ay-liikkeen vaikutus SDP:n politiikkaan

Sosialidemokraattisilla puolueilla on yleensä läheinen suhde ammattiyhdistysliikkeeseen. Suomessa tämän yhteyden merkitys on jälleen voimakkaasti korostunut yhtenäisen ammattiyhdistysliikkeen nopeasti kasvaessa. On totuttu ajattelemaan, että tästä yhteydestä koituu puolueelle merkittävä voimanlisä. Mutta usein on nähty esimerkkejä päinvastaisesta: Ammattiyhdistysliike ottaa käsiinsä sellaista valtaa, jota puolueen tulisi käyttää. Eikä ole suinkaan samantekevää, kumman käsiin valta joutuu, sillä ammattiyhdistysliikkeen kaupankäynti kapitalismin kanssa on yksiviivaisempaa kuin puolueen. Säännölliset työrauhan markkinat ovat vakiintunut instituutio yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Ay-liike on lähes yksinomaan kiinnostunut siitä, millaiset hinnat näillä markkinoilla noteerataan. Ja jotta päästäisiin korkeampiin hintoihin, luistetaan helposti myymään muutakin kuin vai työrauhaa. Juuri ammattiyhdistysliike on erityisen haluton koskemaan kapitalismin elineluihin. On turhaa ihmetellä esimerkiksi sitä, miksi työpaikkademokratian toteuttamisessa päästään niin hitaasti eteenpäin ay-liikkeen voimasta huolimatta.

Eivät vain pyrkimykset vuosittaisiin palkankorotuksiin vaan koko hyvinvointipolitiikka sitoo sosialidemokraattisen liikkeen kasvuhakuisen talouteen. Hyvinvointiin ei pyritä muuttamalla tuotannon rakennetta tai eliminomalla jotakin tarpeetonta kulutusta — tämä vaatisi puuttumista kapitalismin valtaan

— vaan lisäämällä tulonsiirtoja ja yhteiskunnallisia palveluja julkiselle taloudelle saatavasta kasvun osasta. Ajatukset kasvun hidastamisesta tai pysäyttämisestä eivät siksi tietenkään voi miellyttää sosialidemokraatteja.

Kasvupolitiikkaa kapitalismiehdoilla

Sitoutuminen kasvupolitiikkaan kapitalismin ehdoilla merkitsee hyvin monia asioita. Lähes kaikki yhteiskuntapolitiikan alat on mitoitettava siten, että ne edistävät teollisuuden investointeja, parantavat työvoiman saantia tai tukevat vientiä. Itsenäiselle sosialidemokraattiselle politiikalle ei juuri enää löydy tilaa.

Eräs seuraus kapitalismin myötäilemisestä ja ahtaasta kasvuajattelusta on keskittymisen suosiminen. Kaupunkien paisuminen ja kaikenlaisten toimintayksiköiden koon kasvu, maaseudun ja ihmistä lähellä olevien toimintamuotojen kustannuksella, ei tästä näkökulmasta ole kielteinen vaan toivottava kehityksen suunta. Kun demokratiaksi riittää pelkkä edustuksellisuus ja hallittavien yhä muodollisempi mukana olo, ei tällaista kehitystä nähdä kielteiseksi myöskään sosialidemokratian keskeisimmän arvon kannalta.

Kapitalistisessa yhteiskunnassa vallitseviin perustendesseihin sopeutumisesta huolimatta — tai ehkä pikemminkin juuri sen vuoksi — sosialidemokratian piirissä vallitsee selvä ristipaine aatteellisuuden ja reaalipolitiikan välillä. Viime vuosina paine on voitu purkaa vaatimukseen tasa-arvon toteuttamisesta. Tämä tavoite tosin sopii huonosti yhteen kapitalismia myötäilevän talouspolitiikan kanssa. Sille on kuitenkin löydetty kaksi toteuttamisaluetta, nimittäin koulutuspolitiikka ja terveyspolitiikka. Tasa-arvon toteutumismahdollisuudet näillä molemmilla aloilla edellyttäisivät omaa perusteellista tarkasteluaan. Arveluttavaa on lähinnä se, että tuloksiin ajatellaan päästävän parhaiten keskitetyn byrokraattisen vallankäytön toteuttamalla yhtenäistetyillä muodoilla. Tuloksena saattaa tasa-arvon sijasta olla luovaa yksilöllistä panosta rajoitettava samanlaistaminen. Tämän vaaran välttämistä vaikeuttaa sosialidemokratian piirissä vallitseva yleinen keskittymisen suosiminen.

On tietysti kohtuutonta syyttää sosialidemokraattista liikettä kapitalistisen yhteiskunnan epäkohdista, joita ei ole kyetty poistamaan. Kysymys onkin siitä, miten pitkälle

kompromissipolitiikkaa voidaan harjoittaa silloin kun epäkohdat näyttävät vain pahenevan. Missä vaiheessa avainasemassa olevalta sosialidemokraattiselta liikkeeltä tulee vaatia, että se kieltäytyy uusista kompromisseista ja lähtee toteuttamaan alkuperäisen näkemyksensä mukaisia sosialistisia muutoksia yhteiskunnassa?

Sosialidemokratian taivas ei ole näköpiirissä

Nopeasti etenevä inflaatio on epäilemättä päivänkohtaisista ongelmista pahin. Se nähdään edelleen lähinnä yhteiskuntateknisenä kysymyksenä, vaikka yhä ilmeisempää on, että inflaatio on oire kapitalistisen vallankäytön huipentumisen myötä seuraavasta yhteiskuntamoraalin sortumisesta. Se on yksi tapa käyttää ihmistä hyväksi pääomien keskittämässä. Sen vuoksi inflaation torjuminen teknisin keinoin ei näytä onnistuvan. Mutta inflaatio ei kuitenkaan ole talouspolitiikan ainoa ongelma. Maksutaseen näköalat ovat sellaiset, että asiaa selvittäneet virkamiehet ilmaisevat selvästi tilanteen epätoivoisuuden, vaikk

ka he vielä yrittävätkin kuulijoilleen uskotella uusien vielä keksimättömien keinojen olemassaoloa. Ihmeitä täytyy todella odottaa, sillä mitä optimistisimmiltakin osatekijöiden kehityssennusteilla lopputulos näyttää väistämättä muodostuvan sellaiseksi, että tämän vuosikymmenen lopulla ulkomaisen velkamme hoitaminen on kaikki muut tavoitteemme varjoon jättävä pääkysymys. Onkohan syytä jatkaa niin pitkälle?

Sosialidemokratian ongelmana eivät ole sen itselleen asettamat perimmäiset tavoitteet. Kysymys on siitä, auttaako puolueen ja sitä tukevan ammattiyhdistysliikkeen valitsema politiikka niiden toteuttamista. Tällä hetkellä on vaikea välttyä siltä ajatukselta, että sosialidemokraattisessa liikkeessä on tapahtunut alkuperäisestä uskosta vieraantuminen, tavoitteiden muuttuminen tuonpuoleisiksi, sopeutuminen realiteettien maailmaan. Tällainen usko tuonpuoleisiin tuskin riittää käyttövoimaksi silloin, kun tarvitaan vuorenvahvaa tahtoa tämänpuolisten muutosten aikaansaamiseen. Ja näyttää siltä, että muutoksen hetki on nopeasti lähestymässä. □

KIITOS HYVÄÄ VAAN

hei sinä toimitusjohtajan rouva
siellä Tapiolassa
matkusta joskus tänne itäiseen Suomeen
ja kysy mökin emännältä: mitä kuuluu
niin totta totisesti
hän vastaa hymyillen: kiitos hyvää vaan

*

minä olen nähnyt Helsinkiä
valokuvista
se näyttää hyvin kauniilta
sopivalta Suomen pääkaupungiksi

*

pärekattoinen harmaa mökki
liejuisella pihamaalla sininen mopo
navetan takana vihreä peltoläntti
siellä seisoo yksi lehmä
piisistä nousee vaalea savu
hämärä pirtti
isä äiti ja kahdeksan lasta
kaikki ne katsovat samaan nurkkaan
TV-lähetys Pasilasta

Seppo Ylönen

EN OLE RAUTAINEN MIES

ruokin halua saada
pusertaa sinut rintaani vasten
sinut joka olet kaukana poissa
rintaani vasten
jonka sisällä tuskainen polte
en ole menevä mies
rautaista menoa pelkään
tahdon katsella kaunista kukkaa
ja silittää kissan selkää
sinut haluan syliini ottaa
tukkaasi koskettaa
silmiäsi katsoa hiljaa
vaipua suudelmaan
piparkakuista tykkään
ja maiskutan omenaa
pihalla ruutua hyppään
pelkään kuolemaa
en ole rautainen mies
autolla ajoa pelkään
en ole rautainen mies
vaikka sinua rakastan sentään

Seppo Ylönen

Taiteiden välisyydestä

Kysymys taiteiden välisyydestä, heijastaa länsimaisen kulttuurimme näkemystä taiteiden välisistä suhteista ja ylipäänsä taiteen funktioista yhteiskunnassamme. Kulttuurissamme vallitseva pitkälle kehittynyt työnjako ja differentoituminen ilmenee myös taiteissa. Länsimaisessa traditiossa taiteiden ykseys ei ole suinkaan ollut selviö, vaan taiteilijat ja taideteoreetikot ovat joutuneet alinomaan etsimään 'taiteen alkuperäistä yhteyttä' milloin antiikista, milloin ihmisen surreaalisesta tiedottomasta, milloin taas ihmisen yhteiskunnallisesta tietoisuudesta.

Vertailu primitiiviseen taiteeseen paljastaa vaakuuttavasti oman taiteemme hajanaisuuden ja epäyhtenäisyyden: primitiivisissä kulttuureissa vallitsee kaikkien eri taiteiden välillä tiivis yhteys, mikä johtuu niiden liittymisestä myytteihin, magiaan ja rituaaleihin. Samaan rituaaliin sisältyy usein myyttisiä runotekstejä, musiikkia, tanssia, kasvomaalauksia ja naamioita, joilla kullakin on oma esteettinen arvonsa, mutta jotka kokonaisuutena ottaen muodostavat eräänlaisen yhteistaideteoksen. Primitiivisen heimon rituaali kokoa yhteen kaikki eri taidelajit ja toisaalta liittyy ne yhteiskunnan muihin funktioihin. Siten esteettinen kommunikaatio muodostaa primitiivisessä kulttuurissa elimellisen osan koko yhteiskunnan kommunikaatioverkostoa.

Näistä tekijöistä johtuva primitiivisen taiteen sisäinen yhtenäisyys, tekniikan ja estetiikan sulautuminen toisiinsa, on usein kiehtonut oman kulttuurimme taiteilijoita ja tutkijoita, mainittakoon eräinä esimerkkeinä Gauguinin tahitilaisvaikutteet tai Olivier Messiaenin musiikin liittyminen intialaiseen mytologiaan ja musiikkiin.

Pyrin seuraavassa viittaamaan eräisiin mahdollisiin yhteyksiin eri taiteiden välillä. Lähestyn ongelmaa varsin yleiseltä kulttuurifilosofiselta kannalta.

Taiteiden välisten suhteiden tarkastelulle olisi löydettävä lähtökohta, joka ottaisi huomioon

- a) kunkin taidelajin erikoisuuteen
- b) taiteen autonomisen luonteen (pyrkimättä palauttamaan, alistamaan tai sisällyttämään taidetta johonkin muuhun kulttuurin alueeseen).

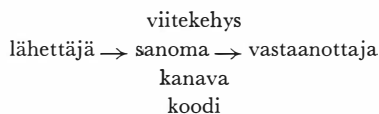
- c) taiteen ja yhteiskunnan välisen suhteen erikoisuuteen (ts. sen että taide kuitenkin liittyy varsin läheisesti ihmisen muuhun yhteiskunnalliseen ja kulturaaliseen toimintaan).

Taide kommunikaationa

Yksi mahdollinen lähtökohta em. vaatimukset täyttävälle tarkastelulle on taiteen käsittäminen kommunikaatioksi, jossa ihmiset välittävät keskenään määrätynlaisia sanomia, viestejä, joita luonnehdittakoon vaikkapa esteettisiksi. Tällainen esteettisten sanomien välittäminen on mahdollista merkkijärjestelmien avulla, jotka koostuvat eri aineksista; väreistä, sävelistä, sanoista, eleistä jne. Tätä esteettiseksi kommunikaatioksi nimitettävää tapahtumaa, semioottista prosessia voitaisiin luonnehtia karkeasti ottaen seuraavaan tapaan:

Esteettisen sanoman lähettäjä, (taiteilija) kokoa em. kulttuurin tarjoamista elementeistä tiettyjä sääntöjä noudattaen teoksen (viestin), jonka sisällön vastaanottaja kykenee tulkitsemaan tiettyjen sääntöjen avulla. Nämä säännöt, joita nimitetään tavallisesti koodiksi, voivat olla lähettäjällä ja vastaanottajalla joko samoja tai enemmän tai vähemmän toisistaan poikkeavia. Kulttuuri muodostaa tällöin kommunikaation viitekehyksen, ja se aistiorgaani, jonka kautta esteettinen sanoma välittyy, toimii kommunikaation kanavana.

Tilannetta havainnollistaa seuraava yksinkertainen kaavio:

Esteettistä kommunikaatiota ja taiteiden välisyyden ongelmaa voidaan nyt tarkastella mallin kunkin osatekijän kannalta.

Viitekehys. Jonkin taideteoksen ymmärtäminen on aina ehdollista ja riippuvaista kulttuurin viitekehyksestä ja siinä vallitsevista koodeista, tulkintatavoista. Voidaan olettaa, että jossain määrättyssä

kulttuurissa tai yhteisössä kaikki eri taidelajit heijastuvat kukin omilla keinoillaan samaa kulttuurin 'henkeä'. Kulttuurin viitekehys muodostaa siten perustan taiteiden välisille suhteille, ja myös taiteen ja tieteen välisille suhteille. Mm. kubismin ja fenomenologisen filosofian välinen yhteys, johon Jaakko Hintikka on viittannut, voisi olla esimerkkinä pyrkimyksestä ilmaista analogisesti kulttuurin eri aloilla samaa sisältöä.

Laajimmin ottaen voitaisiin määritellä esteettisen sanoman suhde viitekehukseen samaksi kuin taiteen suhde yhteiskuntaan. Kuten tšekkiläinen Jan Mukařovský toteaa, taiteen ja yhteiskunnan välillä ei ole välitöntä kausaalisuhdetta, vaan merkkisuhde. Yhteiskunnalliset ristiriidat ilmenevät ja saavat ratkaisunsa, niin taiteessa kuin myyteissäkin symbolisen esityksen tasolla.

Lähetäjä ja vastaanottaja. Antropologi Claude Lévi-Straussin tavoin voidaan kaikki yhteiskunnat jakaa kahteen ryhmään: 1) ne, jotka erottavat esteettisten sanomien lähetäjät muusta yhteiskunnasta omaksi ryhmäkseen, taiteilijoiksi, ja 2) ne jotka eivät näin menettele. Esimerkkinä jälkimmäisestä tapauksesta Lévi-Strauss mainitsee eräät Uuden Guinean heimot, joissa kaikki heimon jäsenet ovat taiteilijoita ja käyttävät kaiken vapaa-aikansa veistosten ja maalausten tekemiseen.

Lienee selvää, että länsimainen sivilisaatiomme kuuluu ensinmainittuun ryhmään, jossa taiteilijoilla on selvästi muista ammateista eroavat tehtävänsä ja niihin liittyvät roolinsa. Samoin erilaistuminen on eri taiteenalojen välillä niin pitkälle kehittynyt, että kunkin taiteenhaaran edustajat työskentelevät etupäässä vain omalla alueellaan, usein ilman minkäänlaisia yhteyksiä muihin taiteen aloihin.

Toisaalta moderni taide ja 1900-luvun avantgarde-liikkeet ovat alkaneet taas pyrkiä lähettäjän ja vastaanottajan samuuteen. Puhutaan 'avoimista teksteistä', joiden tarkoituksena on juuri murtaa sovinnainen käsitys taiteilijoista luovina ja muista pelkkinä passiivisina vastaanottajina. Samalla korostetaan sitä, että esteettisessä kommunikaatiossa on lukijoilla, kuuntelijoilla tai katselijoilla yhtä tärkeä osa kuin kirjailijoilla, säveltäjillä tai maalareilla.

Sanoma. Itse esteettinen sanoma koostuu usein eri taiteiden yhteisvaikutuksesta tai sitten jonkin taiteenalan tuote (sävellys, maalaus tai runo) viittaa enemmän tai vähemmän peitetysti johonkin muuhun taiteenalaan. Esim. ns. ohjelmamusiikissa jonkin sävellyksen aiheena saattaa olla jonkin visuaalisen ilmiön kuvaaminen — esim. Debussyn

sävellys *Ilotulitus*, joka otsakkeensa mukaisesti kuvaa musiikillisin keinoin ilotulitusta.

Toisaalta tiedetään monista taiteilijoista, miten erilaiset taiteellisen ilmaisun muodot ovat eläneet heissä rinnakkain. Goethestä on sanottu, että hän oli itseasiassa maalari, joka ilmaisi itseään kuitenkin kirjallisin keinoin. Goethen lyriikka on ennen kaikkea visuaalista lyriikkaa. Schillerin draamoille taas on ominaista tietty musiikillinen perustunnelma ja kehittely. Kaikkein pisimmälle tämä eri taiteenalojen synteesi ja rinnakkaisuus kehittyi ehkä viime vuosisadalla Wagnerin yhteistaideteoksen ideassa huipentuen sitten symbolistien teorioissa kaikkien taiteiden lähes täydelliseen samuuteen.

Kanava. Baudelairin symbolistinen ohjelma värien, sävelten ja tuoksujen vastaavuudesta liittyy synesteettisten ilmiöiden ongelmaan. Synestesiassahan on kysymys siitä, että eri aistipiirien elämykset, esim. kuuluelämykset (sävelet) ja visuaaliset elämykset (esim. värit) jollain tapaa vastaavat toisiaan, jopa niinkin tarkoin, että määrätty sävel, jii saattaa liittyä aina tiettyyn väriin kuulijan mielessä. Eräät säveltäjät, kuten venäläiset Rimski-Korsakov ja Skrjabin ovat jopa laatineet taulukkoja tällaisille vastaavuuksille. Nämä taulukot ovat yllättävän samanlaisia, vaikka ne on laadittu toisistaan tietämättä. Erot ovat usein hyvin pieniä: esim. F-duuri on Rimski-Korsakovilla punainen, Skrjabinilla vihreä — jolloin kyseessä ovat siis komplementtivärit.

Tällainen synestesia on kylläkin myös kulttuurin viitekehyksessä riippuvaista — vain määrättyssä kulttuurissa esiintyy sille ominaisia värien, sävelten ja sanojen vastaavuuksia. Synestesia-ilmiö asettaa siten kanavien analogisuuden perustaksi taiteiden välisyydelle.

Koodit. Estetiikassa varsin tärkeän ongelman muodostaa kysymys siitä, onko jokin koodi, lukutapa tai tulkinta oikeutetumpi kuin joku toinen, ja jos on, niin millä perusteella. Nykyisessä esteettisessä keskustelussa korostetaan usein tarvetta vapautua 'yhden koodin herruudesta' ja puolustetaan koodien moniarvoisuutta. Toisaalta myös ns. klassinen musiikki, ja kirjallisuus tai yleensä klassinen taide kykenee jossain määrin irtautumaan niiden syntyhetkenä vallinneiden koodien vaikutuksesta: ne ilmaisevat yleisinhimillistä sisältöä niin yleisellä tavalla, että eri aikakausien ihmiset kokevat ne aina yhtä tuoreina ja omakohtaisina. Niistä avautuu aina lukemattomia uusia tulkintatapoja, ts. jokainen aikakausi voi soveltaa klassikoihin omia koodojaan. Sen sijaan vieraan kulttuurin kohdalla on koodien tunteminen sen taiteen ymmärtämisen välttämätön edellytys. □

Kyösti Pulliainen

Korkeakoulu rauhan työssä

Korkeakoulujen toiminnan jo totutut muodot ovat

- tutkittujen ja tutkimattomien asioiden opettaminen,
- uusien asioiden tutkiminen ja vanhojen asioiden uudelleen tutkiminen, sekä
- kontaktien ylläpito ympäristöön.

Korkeakoulujen rauhan työ liittyy kaikkiin näihin toiminnan muotoihin: jokainen korkeakoulu on mukana rauhan työssä — joko puolesta tai vastaan, tietoisesti tai tiedostamatta. Aina ei ole ihan ilmiselvää, mikä asia miten tehtynä edistää rauhan asiaa, mikä miten sodan asiaa. Nämä hämärtyvät varsinkin, kun aletaan pohtia myös välillisiä vaikutuksia.

Jossain korkeakoulussa rauhan työ voi jäädä vain kontaktien tasolle: siihen että rauhasta puhutaan korkeakoulun tiloissa ja sen suosiollisella suostumuksella, ja että fraaseja rauhasta liitetään yleisiin tavoitteisiin, ohjelmiin, suunnitelmiin ja sellaisiin. Tämä saattaa sinänsä olla hyvä asia: se saattaa antaa kantavuutta rauhan aatteelle varsinkin korkeakoulun välittömässä läheisyydessä. Tämä luo kuvaa korkeakoulusta ja voi jopa vaikuttaa joidenkin ihmisten asenteisiin ja toimintaan. Kuitenkin tällaisella huulipalvelulla lähinnä rauhoitetaan omiatuntoja: rauhaahan se mielenkin rauha toki on.

Kannattavuutta tiedottamisellekin ja varsinkin rauhan työlle antaa vasta korkeakoulussa tehtävä tutkimus ja annettava opetus. Korkeakoulun mahdollisuudet reaalisena vaikuttamiseen ovat tässä jo suuremmat. Toisaalta korkeakouluissa tehtäville tutkimuksille annetaan yhä arvoa ja painoa ja yhtäältä myös annettavan opetuksen henki ja sisältö vaikuttavat jonkin verran opiskelijapolvenkin päähän. Tutkimuksen ja opetuksen suuntaaminen rauhan työhön ei ole helppoa. Sehän merkitsee niukkojen tutkimus- ja opetusresurssien kohdentamista rauhaa edistäviin tarkoituksiin. Samalla tämä merkitsee että vähemmän jää kohdennettavaksi sotaan, väkivaltaan ja riistoa palveleviin tutkimuksiin ja opetukseen. Tällainen suuntaus vaatii tietoista ja päättäväistä päätöksentekoa koko korkeakoulun hallintoelimiltä niissä puitteissa mitä valtakunnallinen korkeakoululaitosta koskeva päätöksenteko näille jättää. Korkeakoululta tämä vaatii toimintaa, johon ei ole totuttu: tietoisena ja tavoitteellisen tiedepoliittikan harjoittamista.

Riisto, väkivalta ja sota johtuvat niukkuudesta. Loogisesti niukkuus on riiston, ja myös väkivallan

ja sodan välttämätön ehto. Loogisesti niukkuus ei ole näiden riittävä ehto. Kuitenkaan missään niukkuuden vallitessa ei ole pystytty osoittamaan tätä. Historiallisesti näyttää niukkuus olevan myös riittävä ehto ihmisen harjoittamalle toisen ihmisen riistolle, ihmisen toiseen ihmiseen ja luontoon kohdistamalle väkivallalle, ja sodalle.

Niukkuutta emme voi enää poistaa. Se merkitsisi ajan hampaan kääntämistä taaksepäin. Minkäänlainen mahdollisuuksien rajoissa oleva tieteellistekninen kehitys — ei edes tieteellistekninen kumous — ei voi tuoda yltäkylläisyyttä jokaiselle maapallon tallaajalle. Pienen eliitin automaatio toki voi ruokkia, vaatettaa, kuljettaa, viihdyttää ja jopa liikuttaa. Jos demokratia ja keskinäinen tasa-arvoisuus voivat toteutua vain yltäkylläisyydessä, ne eivät voi toteutua ilman että niistä jotkut jäävät osattomiksi, riistetyiksi, ja näin ne eivät voi toteutua ilman väkivaltaa ja ilman sotaa ja sodanuhkaa.

Pyrkimys yltäkylläisyyden lisäämiseen ja kasamiseen lisää, nopeuttaa ja uudelleenjakaa niukkuutta; samalla se voimistaa riistoa, lisää väkivaltaa ja tekee rauhan työn ja pysyvän rauhan saavuttamisen entistä vaikeammaksi. Suomalaisella kehitysalueella ei tänä päivänä tarvitse asua kauaakaan silmät auki havaitakseen mitä merkitsee yltäkylläisyyden yrittäminen rikkaassa maassa maailmanennätysvauhdilla. Näinä vuosikymmeninä maatalousväestön puoliintumisaika on ajettu 10 vuoteen, puolet maatalousväestöstä siirrettiin 60-luvulla muihin ”elinkeinoihin” Helsingin seudulle. Ja tappo tahti jatkuu, 70-luvun tavoite on uusi puolittaminen. Tällaisen kehityksen tukeminen ei ole rauhan työtä, eikä korkeakoulujen asia. Kehitysalueiden korkeakoulujen on irroitettava itsensä tästä väkivallasta, kouluttamaan kehitysalueiden ihmisiä ihmisten omilla ehdoilla, ei kotimaisen tai ulkomaisen suurpääoman ehdoilla. Tämä on kaikkein konkreettisinta rauhantyyötä mitä kehitysalueen korkeakoulu voi tehdä.

Nyt korkeakouluja käyvä sukupolvi on maailmanhistoriassa ensimmäinen, jolla on historiallinen, reaalinen mahdollisuus tajuta, ettei ihmiseloa saakaan sujumaan kuin pääskysellä, joka suu ammoltaan liittää hyönteisessä ilmassa. Tällä sukupolvella on historiallinen mahdollisuus osoittaa, ettei niukkuus ole väkivallan, eikä sodan eikä riiston riittävä ehto. Tämän sukupolven tulee osoittaa, että sota, riisto ja väkivalta ovat yllellisyyttä, johon koko maailmalla ei ole varaa eikä halua. Vähintä mitä korkeakoulut voivat tässä tehdä on olla estämättä tämän osoittamista. □

Puheenvuoro, ”Rauhaniltamat” 25.6.1974, Joensuu.

Veikko Leväaho

Kysymyksiä periferiasta

Jostain seestyy kysymys: oletko huono, heikko, planeettahenki, Sinä, jolla on ruumiinasi Tellus? Onko ruumiisi terve vai sairas, kun sen tilaa ja asioita ratkoo outo olio, ihminen, laji, jota joku arvelee syöväksesi? Etkö vastaa itsestäsi itsellesi, etkö taida kysyä edes, väsynytkö olet vai turmeltuut? Vai vallan vapaata tahtoa kaikki nämä materian magiat, aurasi tulehdus? Minä kysyn, ja kysymyksessäni ihmettelen ihmisen historiaa Sinussa.

Ajast'aikojen, aionien syklisessä sykkeessä joskus kasvoi kiven ja kasvin kautta eläin. Lämmin, liikkuva eläin ja sitten jostain puhaltui älyn taju, ihmisen henki tähän eläimeen. Maallinen materiaasi osoitti henkeytymisen oireita yhden lajin kohdalla. Sovun, harmonian lieene ollut tarkoitus vallita henkien — Sinun ja ihmisten henkien — välillä ja materian heijastaa hengen hehkuttamana omaa aitoutta, muuttuvan muodon rytmiikkaa. Ja niin kai joskus balanssi vallitsikin, ihmisen henki oli sovussa asumansa eläimen ruumiin kanssa ja silloin samoin Sinun henkesi ruumis Tellus oli terve ja aito.

Vaan eipä aikaakaan, ainakaan mitattavissa olevaa, kun tuo henkinen seuralaisesi, ihminen, materiaasi henkeyttäjäs, muuttuikin materiaasi palvojaksi, parasiitiksi pallosi pinnalle. Älytön eläinruho rupesi hallitsemaan ihmishenkeä, eläimen laumaolo alisti ihmisälyn palvelijakseen, älynsä kautta vapaasta itsenäisestä ihmisestä tuli ”sosiaalinen eläin”, marssivaa massaa, jossa tyhmyys on tiiveimmillään tunne tunkkaisimmillaan. Tapahtui taantuma.

Tästä alkoi tragediasi, planeetta Tellus, ihmishenki hengen voimin materian käskyläisenä, eläinlaumana ruumistasi rosvoamassa, raikaamassa, henkeäsi halveksimassa, olemistasi uhkaamassa. Vaiheet ovat olleet monet, samoin monet riehuminen muodot, vaan yksi on aina ollut yhteinen tunnus: ihmisyyhteisö, yhteiskunta, seurakunta, uskonto-kunta, sääty, luokka, kansa, valtakunta; sanalla sanoen ”sosiaalisten eläinten” kollektiivi.

Mutta muutamia harvoja poikkeuksiaikin toki noista ”sosiaalisista eläimistä”, samankaltaisesta ulkomuodosta huolimatta on aina ollut, ihmishengen, älyn ja vapaan itsenäisyyden elähdyttämiä individejä, eheitä yksilöitä, laumaa vierastavia yksityisajattelijoina. Sellaisia kuin minä, joka osaan ja tohdin kysymykseni asettaa ja vastausta odottaa. Sellaisia, jotka ovat valmiita kanssasi sopusointuun.

Jatkanpa siis kysymyksiäni. Eiköhän se selvitä so-

puamme? Tahdotko vai sallitko ihmisen itsessäsi olla?

Jos tahdot, duelliako käyt silloin? Vain yksi voittaa. Jos sallit, luonnollistako silloin kaikki tapahtuva todentaa? Luonnollistako on vapaan valinnan saavutus, puhvelilauma vapaassa maastossa vai luonnollistako on ihmisen tavoitteellinen teko, lehmiä aidoilla eristettynä, teurastusta odottavana?

Luonnollistako on ori tenhoa ja tehoa uhkuvana vai salvettu ruuna salvajansa orjana vailla astujan arvoa tammansa katsannossa?

Luonnollistako on vapaata olemisensa mittavuutta taistolla todistava flora ja fauna vai luonnollistako on laumaihminen sotahuuto: valloitan ja hallitsen luontoa, valjastan sen itseäni palvelemaan?

Ja edelleen, Sinun, planeettahengen kannalta katsottuna, eikö luontoasi täydellistä henkeä hohdava, ainutlaatuinen ihmisyksilö, älynsä arvostuksella elegantisti käyttäytyvä, ympäristönsä auttaja, vapaa sopimuskumppanisi vai luonnollisenako näet materiassasi melskaavan, perverssiksi sosiaalipartikkelijoukkioiksi mouhiutuneen älyttömän ihmiskarjan paimenenaan primus inter pares?

Etkö Sinä kysy tuolta riekkuvulta, keskenään tappelevalta, biosfääriäsi tarvelevältä, alati paisuvalta saalistajamassalta, ihmiskunnan enemmistöltä ja sen kellokkailta: murhaamassako olette planeettaanne? Vai itsemurhako on tavoitteena, aseenne sosio, koprofilia, saastansuosinta? Onko ihmisen ihmiseksi tekevän yksilöllisen älyn suurin saavutus itsensä kieltäminen, ihmishengen puhaltaminen pois pystyssä kävelevästä homo sapiensista, jotta se voisi olla sosiaalipartikkeli, kunnan kansalainen, ulkopuolelta hallittu marionetti?

Etkö kysy Sinun ja ihmishengen sopimuskumppanuuden herkkyyden ja arvokkuuden aitoutta? Molemmipuolisen kunnioituksen vilpittömyyttä?

Etkö muistuta, että harmonia, sopimus edellyttää täysimittaista henkeä ja älyä, ihmisyksilöä kokonaisuutena ja itsenäisenä, vertaisena? Ja että yksilöllisen hengen sekä älyn kieltäminen sosion, sosiaalisen turvallisuuden, sapuskasta-paskaa-prosessin jatkuvuuden takaamisen eduksi on ainutlaatuisen alhaisista eskapismista, sopimuspetturuudesta, tappavaa tautia? Etkö huomauta, että on ollut ja on yhä sopimuskumppaneina olemisen kentällä myös viisaita, aitoja ihmisyksilöitä, ylimyksiä, villejä vapaita ajattelijoina, arvostaan ylpeitä, kenenkään edessä alistumattomia ja ketään alistamattomia ’timanttihenkkiä’?

Minä kysyn yhä, planeetta Tellus, Sinulta, *q u o v a d i s*? ja odotan vastausta vaikkapa ihmisen kielellä, kunhan se vain ei ole sosiaalipartikkeliksi degeneroituneen olion onomatopoeettista mölinää, koska se häiritsee minua. □

Nuorten silmin

Olen vuosien mittaan opettanut erilaisissa paikoissa, kursseilla, seminaareissa, kesälukioissa, kansankorkeakouluissa. Ystävystynyt samalla tämän päivän nuorten kanssa. Menneenä kesänä pyysin muutamia heistä tilittämään paperille käsityksiään itsestään, toisistaan, elämästä, maailmasta. Jokainen koki pyyntöni mielenkiintoiseksi haasteeksi, joka sitten muuttui kirjoittamisen tuskaksi määrapäivän lähestyessä. Flunssista ja päänsäryistä huolimatta urhoollisimmat saivat tekstinsä postiin, mutta kirjeluukustani tuli myös kortti: "Isi, en saanut mitään aikaan. Valitan. On 'etsikko aika'. Menee ehkä parikymmentä vuotta ennen kuin aloitan".

O. J.

Ellu, 19

Oppaana Vladimir-setä ja Muumimamma

Tässä elämäni vaiheessa, kun olen kunniallisesti pakertanut kouluni loppuun ja olen aloittamassa itsenäisemmän ja vähemmän vanhemmistani ja kodista riippuvaisen elämän, tarkastelen maailmaa luottaen kaikista tummin värein maalatuista ennuskuvista huolimatta tulevaisuuteen ja yrittäen säilyttää optimismini, mikä usein kylläkin tuntuu sängen vaikealta. Tällaisessa atomisotien ja riiston maailmassa ihminen nimittäin helposti lamaantuu eikä kyynelten sokaisemana pysty näkemään oikeata polkua, jonka laitamilta kantautuu kaikenlaisten maailmanlopun saarnaajien tuutulaulu.

Minun aikani on liian lyhyt ja kallis että haaskaisin sen kilpailemalla hyvinvoinnista. Mitä minä teen kullatulla uima-altaalla ja kalliilla autoilla jos en pysty kuulemaan kuinka ruoho kasvaa. Mitä minä välitän upottavista persialaismatoista ja sädehivistä kristallikruunuista jos en pysty näkemään lasten riemua takapihan leikeissä, kun pienin on kiivennyt puuhun ja toiset etsivät kapteeni Kidin aarretta kivien alta. Minun polkuni kulkee pehmeiden sammalmättäiden ja oravanpesien läheltä. Se kiemurtelee lasten leikkipaikoilla ja avautuu suurelle kentälle, jonka laidat on koristeltu punaisin lipuin ja jossa tapaan työväkeä Etelä-Amerikan sokeripelloilta, Siperian ratatyömailta, Hanoin sairaalarakennuksilta, kaikkialta maailmasta rauhanthaistoista ja voimakasta väkeä.

Tälle polulleni minä eksyin kaikista vanhempien varoituksista huolimatta. Minut evästettiin matkaan pelotuksen ja uhkauksin. Rakkaudesta puhuttiin aina liian vähän, liian peitellysti, salaillen, ja

tehden hämilliseksi sen minkä pitäisi olla luonnollisinta ja rehellisintä ihmisessä. He halusivat tehdä minusta hyvän ihmisen kielloilla ja käskyillä olettaen, että minussa luonnostaan asusti paha. — He eivät voineet sille mitään, sillä he eivät tietäneet mistään paremmasta. Niin heille itselleenkin oli tehty ja heistäkin oli kasvanut kunniallisia kansalaisia; kuluttajia ja kilpailijoita. Minä kieltäydyin omaksumasta tämän yhteiskunnan arvomaailmaa. He hermostuivat, pelästyivät ja sanoivat, että minä olin kiittämätön eikä minun touhuistani hyvää seuraisi. Kun toverini kokoontuvat punaisin lipuin koristellulle aukiolleen, he pelkäävät ja tarrautuvat yksityisomaisuuteensa. Kun kaukaisessa maassa kansan ääni tukahdutetaan ja sotilaat murhaavat köyhää väkeä, he huokaisevat helpotuksesta ja luottavat "järjestykseen". Mikä vaivaa heidän järkeään, heidän käsityskykyään ja luonnollista inhimillisyyttään? Mikä tekee heistä niin tyrmistytävän typeriä kun on kysymys kaukaisen maan tummista ihmisistä? Mikä tekee heistä niin julmia ja tunteettomia tällaisena aikana kun epäoikeudenmukaisuuksia tapahtuu joka puolella ympärillämme?

En aio käyttää kallista aikaani saadakseni nimeni Who is who in Finland-kalenteriin. Maailmassa on tarpeeksi mainetta ja kuuluisuutta niittäneitä henkilöitä, jotka puhuvat sanomatta mitään, tuijottavat ympäristöään suljetuin silmin ja kuuntelevat korvat lukossa. Tärkeämpää mielestäni on opettaa lapsia näkemään ja kuulemaan; pitämään aistinsa valppaina, jotta he voisivat käyttää niitä ihmiskunnan hyväksi aikuisiksi kasvettaen ja jotta heistä ei tulisi järjettömiä, kaikkien tuulien riepoteltavia, hämmentyneitä aikuisia, jotka luulevat yhteisomistuksen merkitsevän pelargonoiden sosialisoimista heidän yksityisiltä kukkalaudoiltaan.

Aikomukseni on omistaa osa lyhyestä ajastani lapsille. En halua milloinkaan unohtaa, miltä tuntuu olla lapsi isojen, potkivien, tallaavien ja tömistävien jalkojen viidakossa. Lapsen asema yhteiskunnassamme on turvaton ja siksi meidän pitää huolehtia siitä, että lapsella olisi aina turvallinen, lämmin aikuisen käsi lähellä silloin kun häntä pelottaa. Lapset luottavat meihin ja uskovat puheemme, siksi emme saa valehdella heille, vaan meidän on osoitettava olevamme lasten luottamuksen arvoisia. Lapsiin meidän on istutettava toivomme paremmasta maailmasta ja juuri lapsemme meidän on opetettava rauhan ja ihmisoikeuksien puolustajiksi, luonnon ystäviksi, solidaarisiksi maailman köyhiä kohtaan, tasapainoisiksi ja voimakkaiksi aikuisiksi.

Tiedän polkuni johtavan parempaan maailmaan, uuteen yhteiskuntaan, jossa oikeudenmukaisuus ja rehellisyys vallitsevat. En tiedä pääsenkö itse kos-

kaan perille, mutta olen vakuuttunut siitä, että lapseni ja heidän lapsensa saattavat jo onnistua kulkemaan tuon vaikean matkan loppuun, jonka varrelle annan heille oppaiksi Muumimamman ja Vladimir-sedän.

Saara, 22

Autuaat ja ajattelevat

Olen Saara, 22-vuotias tiedottaja, poliittisesti sitoutunut sosialidemokraatti. Siitä huolimatta, että katselen maailmaa punaiseksi värjäytyneiden silmälasin linssien takaa, toivon, että olen omin aivoin ajatteleva, rakentava yksilö.

Harvoin mietin maailmaa tai sen menoa suurempana kokonaisuutena. Toisaalta voin kuitenkin vaahdota pienen yksityiskohdan puolesta useampia tunteja.

Taitaa muuten olla väärin sanoa, ettei koskaan edes osittain ajattele maailmankatsomustaan. Olen monet monituiset kerrat parantanut maailmaa puhumalla — kapakassa. Ehkä suomalainen talonpoikaisjärki täytyy ensin viinalla sumentaa, että ajatusten joukkoon mahtuu vilahdus maailman synnyistä syvistä.

Sitoutuminen tappaa yksilöllisyyden. Tähän lauseeseen usein kapsahdetaan keskusteltaessa sitoutumisesta ja politiikasta.

Tavallinen poliittinen rivimies sitoutuessaan johonkin puolueeseen hyväksyy tietyt peruskuviot. Kyllä hän kuitenkin saa pitää omat mielipiteensä. Jos joskus joku niistä huomauttaa, niin eiköhän se ole toveri vasemmalta tai kaveri oikealta, jotka nämä huomautukset tekevät.

En katso kuitenkaan tämän yksilöllisyyden kuuluvan päätöksentekijälle, esimerkiksi kansanedustajalle. Hänellä on takanaan joukko äänestäjiä, jotka valitessaan olettivat hänen kulkevan sen kuvion mukaan, jota ehdokas oli esitellyt vaalimatkoillaan.

Politiikkaa sanotaan likaiseksi peliksi. Eiköhän kuitenkin ole niin, että ihmissuhteissa eduskunnassa vallitsee samat lainalaisuudet kuin kahdensadan ihmisen kylässä. Asiat rullaavat, ihmiset toraavat.

Jokapäiväisen ponnistuskouppamme unohdamme hyvin usein. Minulla on ainakin siipi maassa, jos jokin lähiympäristössäni on vialla.

Ihmissuhteista ja toisen kohtelusta on olemassa monia lentäviä lauseita. Mutta kuitenkin, ei niin pientä pilaa, ettei totta toinen puoli. Seuraavassa oli varmasti hyvää pohjaa jopa uudelle ihmisystävälliselle filosofialle: "Älä tee toiselle mitään, mitä et toivo itsellesi tehtävän". Tuo on muuten lause,

joka muistuu mieleen ainakin silloin, kun tuntee itsensä väärinymmärretyksi.

Olen elänyt joitakin kuukausia niiden normien ja tapojen mukaan, jotka ovat vallalla uskovien yhteisössä. — Joitakin aikoja sitten näin jehovalaiten nuorten ryhmän, joista jokainen puhuessaan käytti muotoa me. Jollakin tavalla tyrmistytti ajatella, että jokaisen oli hyväksyttävä ne toisen puhumat asiat. Hyväksyipä ne tai ei.

Uskon omalla tavallani Jumalaan. En tiedä onko se oikea vai väärä tapa, mutta olen ainakin tasapainossa itseni kanssa.

Ulla, 22

Yskää saa kun yksin makaa

Tätä maailmaa voi mieltää niin monella tavalla. Löytyy ismeissä, uskonnon, politiikan oppirakennelmissä. Valinnan näennäisestä runsaudesta huolimatta ei ole kuin kaksi vaihtoehtoa — inhimillisyys vastaan epäinhimillisyttä, egoismia, ahneutta, lyhytnäköistä omanvoitonpyyntiä — sortoa. Sortajat — sorretut ei ole aivan turha fraasi, joskus vain väärin viljelty, monotonisesti toistettu. Ei tarvitse vaivautua katsomaan kuin ympärilleen, omalle takapihalleen, huomataksaan asioita jotka voisivat olla toisin. Kysymys onkin siitä, näkeekö pikkuseikkojen ja isompien seikkojen takana samankaltaisuutta, tiettyä lainmukaisuutta. Olosuhteita on helppo selittää eri syihin viitaten; selitellä, sotkea, rinnastaa sinne sun tänne, kunnes kokonaiskuva onkin jo täysin hämärtynyt ja voidaan hyvällä omallatunnolla liittyä liberaalinuoriin tai gurun oppilaisiin. Olen usein miettinyt, minkäväriset ovat kaikkien näiden sekoilijoiden aivot — pitääkö kristillisen pokeri eduskunnassa — epäileekö bahai koskaan touhunsa järkevyyttä — pystyykö individualisti enää katsomaan muualle kuin omaan avaruuteensa. Entäpä moninaiset puolueettomat humanistit, nämä aneemiset myötäjuoksijat, lempeät tarkkailijat. Mikä pistää kaikki tuhannet kuppikunnat raksuttamaan.

Maailma on kuitenkin loppujen lopuksi melko yksinkertainen systeemi. Aloittamalla tarkastelun talousrakenteista vytyhti aukeaa, paljastaen syy-yhteydet ja asioiden väliset riippuvuudet. Mitään ei synny tyhjästä; kapitalistisen maailman jeesuslike ei tullut taivaasta.

Ilmiöiden ymmärtäminen ei synny itsestään. Taapahtumien myllerryksessä ei aina ole selvästi nähtävissä, miksi jotain tapahtuu, mikä on oikein, mikä väärin. Silti tämä erottelu voidaan tehdä. Subjek-

tiivisia totuuksia on miljoona, mutta ne kaikki eivät heijasta oikein olemassaolevaa todellisuutta. Idealistien ja normittomien vapaa-ajattelijoiden moniarvoisuus on silkkaa puppua. Ymmärtääkseen kokonaisuuden, laittaakseen asiat oikeisiin mitta-suhteisiinsa, sitä varten tarvitaan teoria. Teoria joka parhaiten selittää todellisuuden; yksittäisiä päätelmiä tekemällä päätytty umpikujaan; teorian kytkeminen takaisin käytäntöön, sen edelleenkehittäminen on vaikeampi prosessi; puhdasoppisuus ja dogmaattisuus on ajanut monia hakoteille.

Oman paikkansa löytäminen näyttää tuottavan monille vaikeuksia. Monet taas ovat niin varmoja, että hirvittää. Varmoja tahtoisin kopauttaa katsoakseni särkyvätkö ne ja hoipertelijoita tönäistä nähdäkseni nousevatko ne savuna ilmaan. Itse olen taipuvainen ottamaan asiat sellaisinaan, tavaten niitä talonpoikaisjärki kourassa, katsoen mihin ne sopivat. Maailmankatsomukseni marxilaiselta pohjalta on vakiintunut, käyden ja kuplien ajan myötä, tyynehkönä tietoisuutena. En tunne tarvetta selittää, käännäyttää, julistaa. Vanha kehno nostaa minussa päättään tietynlaisen individualismin muodossa — hoitakaa te omat hommanne, minä hoidan omani. Liimatkaa vain lappujanne — revisionisti — vaikka kokainisti, kiitos.

Ihmiset; pyöriivät, sekoilevat, marssivat massat — jokaikinen pohjimmiltaan hyvä. Tuskin Pinohetin toimet kuitenkaan saavat selityksensä varhaislapsuuden traumaista tai erilaisesta arvojärjestelmästä. Yksilöt eivät johda historiaa, on aivan samantekevää oliko Napoleonilla Waterloossa flunssa tai Hitlerin tauluilla huono menekki. Vallitsevat olosuhteet nostavat tarvittavat henkilöt esiin, ei tahdottomina marionetteinakaan, mutta joutavina ilman tukea. Jos ihminen sitten pohjimmiltaan on hyvä, onko paha tappaa ihminen. Paha, väärin — kyllä, mutta tilanteet eivät useinkaan anna ratkaisun varaa. Mieluummin Junnila kuin Saarinen, kymmenen porvaria kuin sata epämääräistä radikaalia, kapitalisti kuin tuhat työläistä. Pasifismi on aatteena absurdi, epärealistinen. En toivoisi silti koskaan joutuvani lahtarimetsästykselle, tyydyn pienempiin rottiiin ja hiiriin, jotka nakertelevat taloni pimennossa, kuistin alla, vilahdellen pensaiden suojassa.

Materiaan jatkuvaa liike, sen monet ihmeelliset esiintymismuodot saavat mieleni toistuvasti hämmennyksiin. Tutkaillen muurahaisia pihamaalla, johdatusta korkeampaan matematiikkaan, suu aaposen auki, janoisena, ahneena, venytän otsaani ahtaakseni sinne paljon. Revisionistille tyypillisellä sitkeydellä hellin vääräoppista ajatusta hengen jatkuvuudesta, kiertokulusta ilman jumalien apua. Ju-

malat — niissä ihminen vain projisoi omaa epävarmuuttaan ja pelkojaan. Omituista miten voi tuskaisalla pohdinnalla päätyä lopputulokseen vain todetakseen, miten sata vuotta sitten joku on ollut samaa mieltä. Vaikutus on huikaiseva; mikä onkaan juovuttavampaa kuin huomata etteivät omat ajatukset tavallaan olekaan omia — olen kokenut tämän ennenkin, ollut täällä ennenkin — tunnelma valtaa usein lukiessa. Kaikki näyttää olevan jo julkilausuttuna, aivan kohdallaan, mietteet rivissä, asiat järjestyksessä.

Mikä on teknisesti oikea keino tehdä jotakin, on ongelma joka pesii päässäni. Olemassaolo ei ilmeisesti riitä. Muutoksen aikaansaaminen — järjestäytyminen, joukkokokoukset — pölyiset propaganda-huoneet, kiloittain julkilausumia, lentolehtisiä, addressoja. Kerran olin vähällä liittyä Suomi-Kuuba seuraan. Silloisen mielitietynni mukaan Gramma oli hyvä lehti, sikarit edullisia, cocktailtilaisuudet erittäin miellyttäviä. Peräännyin samanlaisella pakokauhulla kuin pienenä partiosta ja pyhäkoulusta. Todennäköisesti turhaan; Suomi-Kuuba seura ei menettänyt mitään mutta minä turhauduin. Käytäntö, siihen tulen aina kompastumaan. Mielenosoitukset, solidaarisuusillat, puheet, hyvä on, mutta jäsenyys paperilla siellä sun täällä, seisova tyytyväisyys omasta tarpeellisuudestaan — istuminen kokouksissa, silmät lasittuneina, junttapäätöksiä, kirje eduskuntaan — vastustamme hintavyöryä! Sorsa ulos! ei tunnu olevan minua varten. Vakuutan itseleni että ei tarvitse olla jäsen ollakseen ihminen. Olen kiusallisen tietoinen siitä että olen arvokkaampi kuin kukaan muu ja silti vähäpätöisempi kuin kuka tahansa. Tälle portaalille olen seisautunut, haistellut ympärilläni, epäroinyt. Pitäisikö liittyä, yhtyä, julistaa, todistaa muille olevansa hyödyllinen. Odotan. Siihen saakka makaa yksinäisellä vuoteellani, yskien.

Tepä, 25

Pienet asiat ovat tärkeitä

Runebergin patsaan luona tuli Osmo vastaan syksyllä 1972. Olin tulossa juttuaineiston keruusta, olin tiedotusopin kurssilla. Osmo oli menossa radioon. ”Kesälukiolainen mallia -68”, Osmolla on hyvä muisti.

— Niin se oli, kesällä 1968 Osmo opetti meitä Punkaharjulla tekemään lehteä. Se oli hauskaa ja uutta ja sitä oli kiva kokeilla. Nyt teen sitä työkseni. Enää se ei ole uutta mutta on vieläkin hauska kokeilla uusia asioita sitä mukaa kun niitä löytyy.

Maailmankuva vuodesta 1968 on muuttunut paljon, kokemuksia on tullut lisää. Ennenkuin on päästy tähän ja tätä lehteä tekemään on tämä kesälukiolainen lopettanut lukion kesken, mennyt toimistoapulaiseksi, käynyt konsulenttikurssin, toiminut konsulenttina esitellen sähkövatkaimia ja hiustenkuivaajia samaan aikaan lukenut iltakoulussa luki-on loppuun, ollut tekstiilimyyjänä ja totovoittoja jakamassa raveissa, konekirjoittajana ja opiskellut jälleen ja sen jälkeen ollut toimitussihteerinä. Toimitussihteeriksi tuli jouduttua melkein kuin vahingossa ja tässä sitä tehdään lehteä jo toista vuotta, tosin lehti on välillä vaihtunut.

Ihmisiä ja erilaisia ihmisiä tuli tavattua paljon, erikoisesti konsulenttiaikana. Tämä johtuu suurelta osalta työn luonteesta. Siinä joutui melkoisesti matkustelemaan, etelä-, länsi-, keski-, ja itä-Suomessa. Ihmiset ovat erilaisia eri puolilla Suomea, erilaisia maa- kuin kaupunkiseudulla. Maaseudun ihmiset ovat avoimempia, tulevat helposti juttusille ja sanovat päivää vieraillekin. Kaupungeissa on ihan päinvastoin ja mitä suurempi kaupunki on sitä vähemmän heillä on aikaa jutella mutta useimmin myös sattui, että joku tuli puhumaan murheistaan ja vaikeuksistaan ja pyysi kuuntelemaan.

Tänä aikana oppi myös sen, miten paljon ystävällinen hymy saattaa merkitä, ja miten paljon se helpottaa elämää. Liian harvoin vain muistamme hymyillä, juostessamme otsa kurtussa neljän ruuh-

kassa. Ystävällisyyskin unohtuu liian helposti, kun joku sattuu tönäisemään täydessä raitiovaunussa.

"Kukas sen kissan hännän nostaa ellei kissa itse", oivallettiin myös kesälukiossa ja oli se korkein aikakin. Koulussa ei tällaista tullut ajatelleeksi siellä sitä vain kuunneltiin sen enempää mitään miettimättä. Koulussa aika tuntuu menevän ihan hukkaan. Lopetin koulun lukiossa ja lähdin töihin kaikkien varoituksista huolimatta. Nyt jälkeenpäin ajatellen ratkaisu oli paras mahdollinen minun tapauksessani. Työelämässä oppi sen, ettei kukaan tule sinulle sanomaan mitään koulutuksesta ja saat tehdä samaa työtä lopun ikäsi, ellet itse pidä huolta edistymisestäsi. Toimistoapulaisen on vaikea päästä eteenpäin, jos on hyvä toimistoapulainen. Täytyy olla todistuksia. Tässä vaiheessa rupesin hankkimaan todistuksia sitä mukaa kuin niitä tarvittiin kunnes päästiin siihen vaiheeseen, jolloin niillä ei ollutkaan juuri mitään merkitystä vaan työnäytteet olivat paljon tärkeämpiä. Työpaikan johtajasta riippuu, mitä pääsee tekemään ja mitä ei, vaikka sitten kuinka hyvin osaisi. Tällä hetkellä minua on onnistanut, työ on itsenäistä ja on mahdollisuus toteuttaa kaikkia mieleentulleita ideoita vaikkakin budjetin rajoissa.

Kaikista tärkeintä on tulla toisten ihmisten kanssa toimeen. Ihan helppoa se ei tietenkään aina ole, on nähtävä vaivaa erikoisesti pienten asioiden takia niin silloin suuremmatkin onnistuvat.

Kirjoittajat:

Matti Kuusela, 26, arkkitehtiylloppilas, Helsinki

Veikko Leväaho, 50, toimittaja, Helsinki

Antti-Veikko Perheentupa, 43, osastopäällikkö, Helsinki

Kyösti Pulliainen, 37, professori, Joensuu

Jussi Raumolin, 26, tutkimusassistentti, Helsinki

Eero Tarasti, 25, FK, Helsinki

Kari Turunen, 26, yht. kand., Jyväskylä

Seppo Ylönen, 25, opiskelija, Lieksa

Irtonumero 3 mk

Katsaus 4 • 74

Sisältö:

KARI TURUNEN	3	Työ ja ihmissuhteet luokkayhteiskunnassa
JUSSI RAUMOLIN	7	Historian energiakriisit
MATTI KUUSELA	11	Lapsi ja lapsen ympäristö
A-V PERHEENTUPA	17	Kapitalismin vaivat ja sosialidemokratian taivas
SEPPO YLÖNEN	19	Kiitos hyvää vaan / En ole rautainen mies
EERO TARASTI	20	Taiteiden välisyydestä
KYÖSTI PULLIAINEN	22	Korkeakoulu rauhan työssä
VEIKKO LEVÄÄHO	23	Kysymyksiä periferiasta
ELLU — SAARA — ULLA — TEPA	24	Oppaina Vladimir-setä ja Muumimamma — Autuaat ja ajattelevat — Yskän saa kun yksin makaa — Pienet asiat ovat tär- keitä

Litteenä Kriittisen Korkeakoulun syksyn ohjelma (keskiaukeamalla)